

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Cilt: 12 Sayı: 66 Ekim 2019
www.sosyalarastirmalar.com
Issn: 1307-9581

Volume: 12 Issue: 66 October 2019
www.sosyalarastirmalar.com
Issn: 1307-9581

Doi Number: <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2019.3676>

DIYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI'NIN CAMİ MERKEZLİ YURTDIŞI DİN HİZMETLERİ: KANADA ÖRNEĞİ

MOSQUE CENTERED FOREIGN RELIGION SERVICES PROVIDED BY THE TURKISH PRESIDENCY OF RELIGIOUS AFFAIRS: THE CASE OF CANADA

Mustafa SAFA*

Öz

Toplumu din konusunda aydınlatmak ve ibadet yerlerini yönetmek üzere kurulmuş olan Diyanet İşleri Başkanlığı, yurtiçi din hizmetlerinin yanında yurtdışı teşkilatlanmasıyla da yurtdışındaki vatandaş ve soydaşlarımıza din hizmeti sunma görevini her geçen gün büyütürken sürdüren bir kurumdur. 1970'li yıllarda başlayan, 1980'den itibaren daha kurumsal ve örgütlü olarak yürütülen yurtdışı din hizmetleri Avrupa, Avustralya ve Amerika kıtalarında her geçen gün büyüyerek devam etmektedir. Son yıllarda birçok Asya ve Afrika ülkesine de din müşavirliği, ataşelik ve koordinatörlükler açılarak yurtdışı din hizmetleri 106 ülkeye yayılmıştır. Bu çalışma, 1990'lı yılların başından itibaren Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Kanada'da yürüttüğü camii merkezli vatandaş ve soydaşlarımızın ibadet, dini eğitim ve kültürel ihtiyaçlarına dönük faaliyetleri yerinde incelenerek gerçekleştirilmiştir. Kanada'da yaşayan vatandaş ve soydaşlarımızın her geçen gün sahipsiz din anlayışı ve uygulamaları açısından Diyanet İşleri Başkanlığı ve Kanada Diyanet Vakfı'nı diğer dini kurum ve kuruluşlardan daha güvenilir buldukları; sunulan camii merkezli kurumsal hizmete ilgi gösterdikleri gözlemlenmiştir. Bu çalışmanın Kanada'da yaşayan vatandaşlarımızın karşılaştıkları inanç, ibadet ve kültürel problemlerin Türkiye ve Kanada ekseninde çözümüne, insani ve sosyal ihtiyaçların karşılanmasına, yurtdışı camii merkezli din hizmetlerinde çözüm odaklı daha farklı hizmetler sunumuna katkı sağlaması ve farkındalıklar oluşturmaları beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Diyanet İşleri Başkanlığı, Diyanet Vakfı, Kanada, Din Görevlisi, Din Hizmeti.

Abstract

Religious Affairs Department, established to inform the society on religion and to manage places of worship, is an institution that, besides its domestic religious services, continues in an expanding manner its duty to provide religious services to Turkish citizens and compatriots abroad with its international organizational structure. The religious services abroad, which started in the 1970s and gained a more institutional and organized manner since 1980, continues to expand in Europe, Australia and the Americas. In recent years, religious consultancies, attaché offices and coordinatorships have been opened in many Asian and African countries and foreign religious services have reached 106 countries. This study has been carried out through the examination of the mosque-centered activities towards worship-related, religious education and cultural needs of fellow citizens and compatriots provided by the Turkish Presidency of Religious Affairs in Canada from early 1990s onwards. It has been found that our citizens and compatriots living in Canada have considered the Presidency of Religious Affairs and the Religious Foundation of Canada more reliable sources for a genuine understanding of religious beliefs and practices than other religious institutions and organizations; it was observed that they showed substantial interest in the mosque-centered institutional service. This study is expected to contribute to Turkish and Canadian cooperative solutions towards faith and worship-related, and cultural challenges that citizens living in Canada face, as well as in meeting humanitarian and social needs, and last but not least in provision of solution-oriented diversification of mosque-centered foreign religious services.

Keywords: Presidency of Religious Affairs, Religious Foundation, Religious Official, Mosque, Religious Service.

* Dr. Öğr. Üyesi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Din Sosyolojisi Bilim Dalı Öğretim Üyesi - msafa@agri.edu.tr

1. Giriş

Anayasal bir kurum olan Türkiye Cumhuriyeti Diyanet İşleri Başkanlığı, yurt içinde merkez ve taşra teşkilatlarıyla, toplumun ibadet hayatıyla ilgili hizmetleri cami merkezli yürütürken, çocuklara ve yetişkinlere dini eğitim hizmetlerini de cami merkezli olarak yaygın eğitim diyebileceğimiz usulle gerçekleştirmektedir. Kur'an kursları ve ihtisas merkezleri yoluyla da kurumsal örgün din eğitimi yapmaktadır. Yurt içinde cami merkezli din hizmeti ve örgün bir eğitim olan Kur'an Kursu eğitim hizmetleri, il ve ilçe müftülükleri aracılığıyla yürütülürken yurtdışındaki vatandaşlarımıza bu hizmetler yurtdışı din müşavirlikleri ve din ataşelikleri aracılığıyla götürülmektedir. Avrupa, Amerika ve Avustralya kıtalarına göç etmiş vatandaşlarımızın ihtiyaçlarını karşılamak için görevlendirilen din görevlileri, buldukları ülkelerde din hizmetlerini ibadet ve eğitim olarak tamamen cami merkezli yürütüyorlar. 1970'li yıllarda başlayan yurtdışı din hizmetleri, Avrupa, Amerika ve Avustralya'da her geçen gün genişleyerek devam etmektedir. Diyanet İşleri Başkanlığı, son on beş yıldan beri yurtdışı din hizmetlerini müşavirlik, ataşelik ve koordinatörlük yoluyla çeşitli Asya ve Afrika ülkelerine de götürmeye başlamıştır. 26 Nisan 2018 tarihinde Ankara Rifat Börekçi Eğitim Merkezi'nde Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü tarafından organize edilen 'Yurtdışı Göreve Hazırlık Eğitim Semineri'nde Diyanet İşleri Başkanı Prof. Dr. Ali Erbaş, an itibariyle dünyanın 106 ayrı ülkesinde Başkanlığa bağlı müşavir, koordinatör ve imam bulunduğunu; talep edilen yeni kadrolarla bu sayının 130 ülkeye çıkacağını açıklamıştır (Erbaş, 2018).

Diyanet İşleri Başkanlığı, yurtdışında yaşayan vatandaş ve soydaşlarımızın yaşadıkları ülkelerde, o ülkenin yasalarına göre oluşturdukları dernekler aracılığıyla hizmet ve görevli isteğinde bulunan derneklere uzun ve kısa süreli din görevlileri gönderiyor. Bu görevliler, büyükelçilik ve konsolosluklar nezdindeki din müşavirleri ve din ataşeleri yönetiminde vatandaş ve soydaşlarımızın kurduğu derneklerin oluşturduğu camilerde görev yapıyorlar. Din müşavirliği ve din ataşeliği bulunmayan ülkelerde ise, dernek ve vakıfların talepleri üzerine din görevlileri doğrudan büyükelçilik ya da konsolosluk nezdinde bu derneklerin camilerinde görev yapmak üzere gönderiliyor.

Bu makalede, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın yurtdışındaki vatandaş ve soydaşlarımıza götürdüğü cami merkezli din hizmetleri Kanada özelinde incelenerek, bu hizmetlerin neler olduğu, ne şekilde yürütüldüğü tespit edilmeye çalışılmıştır. Yapılan çalışma, Kanada'da yürütülen yurtdışı din hizmetlerinin, Avrupa, ABD ve Avustralya ülkelerinde yürütülen din hizmetleriyle benzerlik göstermesi bakımından, bu ülkelerdeki hizmetlerin anlaşılmasına da ışık tutacaktır.

Çalışma, nitel araştırma metodundaki katılarak gözlem ve tecrübe teknikleriyle yapılmıştır. Çalışmanın alanını/evrenini Kanada genelinde Diyanet İşleri Başkanlığı din görevlilerinin bulunduğu şehirler ile, bu şehirlerdeki din görevlileri ve görev yaptıkları camiler oluşturmaktadır. Bu geniş evrende 2019 yılı Haziran-Temmuz ayında Montreal, Ottawa, Toronto din görevlileriyle yapılan mülakat ve gözlemler; Windsor, Edmonton ve Vancouver'da görev yapan din görevlilerinden iletişim yoluyla alınan bilgiler çalışmamızın güncel verilerini oluşturmaktadır. Ayrıca daha önce Montreal Yunus Camii'nde beş yıl, yine Montreal'de Kosovalıların kurduğu 'Balkan Müslümanları Vakfı Enes bin Malik Camii'ndeki iki yıllık din görevliliğim esnasındaki şahsi gözlem ve tecrübelerim yapılan çalışmaya rehberlik etmiştir.

2. Kanada'nın Demografik Yapısı

Kanada, Kuzey Amerika kıtasının en kuzeyinde, Büyük Okyanus'tan, Kuzey Arktik denizi/Buz Okyanusu'na kadar 9,98 milyon kilometrekarelik yüzölçümüyle Rusya'dan sonra dünyanın ikinci en büyük toprağına sahip bir ülkedir. Kanada'nın güneyindeki Kanada-ABD sınırı, 8.892 km uzunluğuyla dünyanın en uzun kara sınırını oluşturur. Kanada zengin bir iklim çeşitliliğine sahiptir. Rocky dağlarının olduğu bölgede tundra (kutup bozkırı/maki bitki örtüsü ve iklimi) hakimdir. Kanada'nın kışları genelde çok soğuk ve ağır geçer. Yaz aylarında ise özellikle ülkenin güneyi oldukça sıcaktır. Ancak nüfusun daha yoğun olarak yerleştiği ABD sınırı boyunca, ağırlıklı olarak dört mevsim yaşanmaktadır. Ülkede yaz mevsiminde gündüz sıcaklık 35 derece ve daha üstlere ulaşabildiği gibi, kış aylarında da -35 derecelere kadar düşebilmektedir. Özellikle ülkenin doğusundaki Rocky dağlarından gelen şiddetli kasırgalar, yağış ve kar getirmektedir. İlkbahar ve sonbahar mevsimleri daha ılıman geçmektedir (DEİK, 2015).

Kanada, dünyada nüfus yoğunluğunun en düşük olduğu ülkelerden biri olup, 35 milyon gibi çok az bir nüfusa sahiptir (Demographics, 2016). Coğrafi yapısından dolayı nüfusu dağınık, fakat kentleşme oranı en yüksek düzeydedir. Kilometrekare başına sadece üç kişi düşer. Bu seyrek nüfus ülke yüzeyine çok düzensiz dağılmış olup, nüfusun yaklaşık %85'lik kısmı güneyde ABD sınırı boyunca 350 kilometre uzunluğunda/derinliğindeki bölgelerde yaşamaktadır.

Kuzey ve Güney Amerika ülkelerinde olduğu gibi Kanada'da en yaygın din Hıristiyanlıktır. Hıristiyanlığın en yaygın mezhebinden olan Katolikler nüfusun %42'sini oluşturur. İkinci olarak %40'lık oranla Protestanlar yer alır. Kanada nüfusunun %23,9'luk oranının ise herhangi bir dine inanmadığı bilinmektedir (Kanada, 2019). 1996 yılı itibarı ile Kanada'da toplam 113 Teoloji Fakültesi olduğu biliniyor (Köylü, 2008). Kanada'nın 1867'de kurulmasından dört yıl sonra, 1871'deki nüfus sayımında Kanada'da 13 Müslümanın olduğu tespit edilmiştir. Kanada'da ilk cami, 1938 yılında 700 Müslümanın yaşadığı Edmonton kentinde kurulmuştur. Bu ilk cami şu anda "Fort Edmonton Park" açık hava müzesinin bir parçası olarak müzeleştirilmiştir (Religion, 2013). II. Dünya Savaşı sonrasında Kanada'da Müslümanların sayısı biraz artmış gibi görülsede ancak Kanada hükümetinin 1960'lı yılların sonlarında Avrupalı Hıristiyan göçmenler tercihini kaldırmasıyla Kanada'ya Müslüman göçlerinde artış görülmüştür.

Kanada'ya ilk göç dalgasının Doğu Avrupa'dan başladığı, ikinci olarak Pakistan ve Hindistanlı göçmenlerin geldiği; üçüncü dalgada ise, Mısır ve Lübnanlı göçmenlerin geldiği bilinmektedir. Son on yıldır Cezayir ve Suriyeli göçmenlerin yoğunlukta geldiği bilinmektedir. Federal Parlamenter Demokrasi ile yönetilen Kanada'nın en büyük eyaleti Fransızca konuşan (Frankofon) Québec (Kebek) eyaletidir. Kanada, on eyalet ve üç bölgeden (Territories) oluşmaktadır. Ülkede İngilizce ve Fransızca olmak üzere iki resmi dil vardır (Akpınar, 2015). Bu dillerin konuşulma önceliği eyaletlere göre değişkenlik gösterse de eğitim ve resmi uygulamalarda her iki dil kullanılabilir.

3. Kanada'nın Tarihçesi

Kuzey Amerika (Kanada, ABD ve Meksika toprakları) 30 bin yıldan beri Aborjin/Kızılderililerin yaşadığı bir ülkedir (Kalfa vd., 1999, 12). Avrupalı beyaz olarak ilk defa IX ve X. yüzyıllarda İzlanda ve Grönland'dan bazı göçmenlerin geldikleri, Kuzey kıyılarına yerleşen bu göçmenlerin de zamanla yok oldukları bilinmektedir. Daha sonraki gelişler, coğrafi keşifler dönemi olan XV. yüzyıl sonlarında İngiltere adına seyahat eden İtalyan denizcisi Giovanni Coboto (Jean Cobot) 1497-1498 yılında; Fransa Kralı I. François'nun 1524'te görevlendirdiği İtalyan Giovanni da Verrazzano ile Fransız Jacques Cartier'in birincisi 1534-1535, ikincisi 1541-1542 yıllarındaki kâşif seyahatlerinden sonra gerçekleşmiştir. XVII. yüzyılın başlarında Kanada'nın doğu bölgelerini hakimiyetleri altına alan Fransızlar, bu topraklara "Yeni Fransa" adını verirler ve 1608'de Kızılderilileri Hıristiyanlaştırmaya çalışan misyonerlerin merkezi olan Québec şehrini kurarlar. Fransa yöneticilerinin Kanada'ya göçmenliği özendirmesine rağmen, yerlilerin düşmanca tutumları ve dondurucu soğuklar yüzünden Fransız nüfusu bir türlü artmaz. Fransa Kralı XIV. Louis, Yeni Fransa ismini verdikleri bu topraklara büyük ilgi gösterir ve yerlilerle savaşmak üzere Kanada'ya bir alay asker gönderir. Ayrıca 1665-1672 yıllarında Jean Talon'u yönetici olarak tayin eder. Fransa'dan Kanada'ya genç kız ve bekar kadınlar göndererek yeni yerleşimleri teşvik eder. Jean Talon'un kurduğu yönetim, Kanada ekonomisini güçlendirmiş, yeni coğrafi keşiflerle ülke toprakları genişlemiştir. Fakat Fransız nüfus bir türlü çoğalmamış, ancak 50 bine ulaşabilmiştir. Yeni Fransa, 13 sömürgeye sahip güneydeki bir milyon nüfuslu İngilizlere yenik düşmüş, 1763 Paris Antlaşması ile geniş topraklarının İngiliz eyaletleri arasında paylaşılmasına razı olmak zorunda kalmıştır. İngilizler, Fransız ahalیه sadece Québec eyaletini bırakarak, Katolik inancında kalabilme, Fransızca konuşabilme ve Fransız hukukunu uygulayabilme özgürlüğü tanımuşlardır (Şentürk, 2001).

18. yüzyılın sonlarında Kanada toprakları da dahil Birleşik Krallık, bölgedeki gücünü kaybetmiş olmasına rağmen, Kanada Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı'na bağlılığını devam ettirmiştir. Kanada, 1 Temmuz 1867'de federatif yapıda İngiltere'den ayrılarak bağımsızlık ilan etmiş, İngiltere Kraliçesi'ne bağlı anayasal monarşik bir yönetim sistemini benimsemiştir. Halen bu sisteme göre, Kraliçe Kanada Hükümeti'nin önerisiyle Kanada'da kendisini temsil edecek bir Genel Vali ataması yapmaktadır. Ülkede 308 üyeli Avam Kamarası ile 105 üyeli senatodan oluşan iki meclisli parlamenter bir sistem vardır. Avam Kamarası dört yılda bir yapılan seçimlerle belirlenirken, Senato üyeleri Başbakan'ın önerisiyle Genel Vali tarafından atanmaktadır. Başkenti Ottawa olan Kanada hem Frankofon Milletler hem de İngiliz Milletler Topluluğu'na bağlıdır (Kanada, 2019).

Kuzey Amerika'nın en kuzeyinde yer alan Kanada, 27 Nisan-29 Ekim 1967 tarihlerinde Montreal şehrinde düzenlediği, dünyanın en başarılı organizasyonu kabul edilen dünya fuarı "Expo'67" ile 100. Kuruluş yıldönümünü kutlamıştır. Bu organizasyonla Kanada, dünyaya açılmış; fuar, 62 ülkeden 50 milyondan fazla ziyaretçinin katılımıyla bir rekora imza atmıştır (Expo, 2018).

4. Kanada'da Müslümanlar

1867 yılında İngiltere'den ayrılarak federatif bağımsız Kanada devletinin kuruluşundan dört yıl sonra 1871'de yapılan ilk nüfus sayımında Kanada genelinde Avrupa asıllı 13 Müslüman bulunduğu tespit edilmiştir. 1911 yılına gelindiğinde 797'ye ulaşan Müslüman sayısı, 1921'de neredeyse yarıya yakın bir düşüşle 478 olarak tespit edilmiştir. 1931'de 645 olan sayı, II. Dünya Savaşı'nın başlarında, 1941'de 1000'e ulaşmıştır. Kanada'nın dışardan göçmen kabul etmeye başladığı 1951 yılında, Kanada'da 1800 Müslüman tespit edilmiştir. Kanada hükümetinin 1960'lı yıllarda göçmen alımında etnik kökene dayalı uygulamalarını eğitim ve yeteneğe dayalı kriterlere göre değiştirmesi sonucu Müslümanların Kanada'ya göçleri kolaylaşmıştır. İlk nüfus sayımından yüz yıl sonra 1971'de yapılan sayımda Kanada'da 34 bin Müslümanın varlığı tespit edilmiştir (Dursun, 2001). 2011 yılı Ulusal Hane Halkı Anketi'ne göre, Kanada nüfusunun %3,2'sinin Müslüman olduğu açıklanmıştır (Kanadademografisi, 2011). 2016 yılında 36.280 milyonluk bir nüfusa sahip Kanada'nın, 2019 yılında nüfusunun 37 milyon olduğu bildirilmektedir (Kulturmerkezi, 2019). Buna göre 2019 yılı itibarı ile Kanada'da 1,3 milyon Müslümanın varlığından bahsedilebilir.

Kanada anayasası tarafından güvence altına alınan din ve inanç özgürlüğü çerçevesinde Kanada'da ilk Müslüman derneği, 1920 yılında Lübnanlı Müslümanlar tarafından Edmonton şehrinde kurulmuştur. Yine 1938 yılında Edmonton'da açılan Raşid Camii (Al-Rashid Mosque), Kanada'da kurulan ilk camidir. Zamanla Müslüman nüfusun çoğalması, ihtiyaçların artması sonucu, St. John's, Dartmouth, Halifax, Montreal, Ville St. Laurent, Ottawa, Toronto, Hamilton, London, Windsor, Kingston, Hespeler, Thunder Bay, Winnipeg, Saskatoon, Regina, Calgary, Lac La Biche ve Vancouver gibi şehirlerde yeni cami ve mescitler açılmıştır (Dursun, 2001). 1982 yılında yeni bir mekânda yeniden inşa edilen ve bir merkez haline gelen Raşid Camii bugün Edmonton'da yaşayan değişik milletlerden 20 bin Müslümana hizmet veren altı camiden biridir. Yeni cami, bir ibadethane olduğu gibi eğitim, barınma ve cenaze hizmetlerini de yürüten bir merkezdir (Alrashid, 2015). Kanada'da Müslüman çoğunluğu Pakistanlı, Hindistanlı, Bangladeşli ve Afganistanlılar oluşturuyor. Avrupa'da Müslüman denilince akla nasıl Türkler geliyorsa, Kanada'da da Müslüman denilince akla Pakistanlılar geliyor.

1951 yılında Montreal'deki McGill Üniversitesi'nde Wilfred Cantwell Smith tarafından "Institute of Islamic Studies" kurulmuş, bu araştırma enstitüsü Müslüman ilim adamlarının ve öğrencilerin buraya yönelmesinde önemli bir rol oynamıştır. Daha sonra 1957'de Toronto Üniversitesi'nde "Near Eastern Studies" bölümü açılmış, genişletilerek büyüyen bölümün ismi 1976 yılında "Ortadoğu ve İslam Araştırmaları" olmuştur. Daha sonra Alberta, Montreal, Carleton, Concordia, Queen, Calgary ve British Columbia Üniversitelerinin çeşitli enstitülerinde Ortadoğu araştırmaları, dolayısıyla İslam araştırmaları devam etmektedir. Türkler ve Türk tarihiyle ilgili incelemeler ise, II. Dünya Savaşı'nın ardından Ortadoğu ve İslam araştırmalarıyla birlikte Montreal McGill ve Toronto Üniversitelerinde başlamıştır. Bu iki üniversite dışında bazı üniversitelerin tarih bölümlerinde de Türk tarihine yer verilmiş ve konuyla ilgili monografiler ve kitapların yazıldığı bilinmektedir (Dursun, 2001).

5. Kanada'da Göçmen Türkler

Osmanlı topraklarından Amerika kıtasına ilk göçün 1860'lı yıllarda başladığı bilinmektedir. Güney Amerika'ya Orta Anadolu, Suriye, Arabistan ve Afrika topraklarından Müslümanlar göç ederken; Kuzey Amerika'ya daha çok Ermeniler, bunun yanında Müslüman Türk ve Kürtler de göç etmiştir. 1910 yılında sadece ABD'de göçmen 70 bin civarında Osmanlı vatandaşından bahsedilmektedir. ABD ve Kanada endüstrilerinde işçilik yapmak üzere göç eden Osmanlıların, ABD ve Kanada'nın endüstriyel bölgelerine yerleştikleri, Osmanlı'da yaşadıkları hayatın bir benzerini de buralarda oluşturmaya çalıştıkları bilinmektedir (Pakman, 2015).

Osmanlı vatandaşlarının Kanada'ya göçüyle ilgili şöyle bir rivayet vardır: 1895 yılında İstanbul'dan Avrupa'ya saban pazarlayan Brantfordlu bir iş adamı İstanbul'da karşılaştığı, ülkeyi terk etmek isteyen bir grup Ermeni'yi fabrikalarda çalışmak üzere Kanada'ya davet eder. Kanada'nın Brantford kentindeki fabrikalarda çalışmaya başlayan bu Osmanlı vatandaşı işçilere daha sonra gelen Müslüman Türk işçiler de katılır. Brantford kenti, 1911 yılında Kanada'nın tüm şehirlerine göre en fazla yabancı nüfus barındıran bir sanayi kentidir. 1911

yılında bu kentte çalışan Ermenilerin sayısı yaklaşık 300-400 kişiye ulaşmıştır. Brantford'da bir arada çalışan Türk ve Ermenilerin neredeyse tamamı 1900'lü yıllarda Erzurum'a, bugün ise Bingöl'e bağlı olan Kiğı'dan gelmişlerdir. Brantford kentinde fabrikalarda ağır işlerde çalışan Müslüman ve Ermeni tebaa, kazandıkları paraları Türkiye'deki ailelerine gönderiyor, hep biraz para biriktirip ülkelerine dönmeyi düşünüyorlardı (Pakman, 2015).

I. Dünya Savaşı'nın patlak verdiği 1914 yılında, özellikle Müslüman Türkler için her şey bir anda altüst oluyor. Osmanlı İmparatorluğu'nun Ermeni tehcir yasası çıkardığı 1915 yılından 8 ay önce, İngiltere'nin Osmanlı İmparatorluğu'na savaş ilan ettiği 5 Kasım 1914 tarihinde Kanada hükümeti gerek Ermenileri korumak gerekse savaş suçlusunu gördüğü Müslümanlara karşı tedbir almak maksadıyla, "Savaş Önlemleri Kanunu" çıkararak, çoğu okuma yazma dahi bilmeyen, savaştan bile haberi olmayan 205 Müslümanı, 9 Kasım günü evlerinden alarak karakola götürüyor. Esir muamelesi yaptığı Müslümanları iki gün askeri hapisanede tuttuktan sonra Kingston'da bulunan Fort Henry Kalesi'ne naklediyor. Tecrit edilerek kimseyle görüştürülmeyen esir Türkler, bir kısmı hariç tekrar vagonlara doldurularak Petawawa'ya; daha sonra da yine büyük bir çoğunluğu 1000 kilometre uzaklıktaki Kapuskasing toplama kampına götürülüyor. I. Dünya Savaşı boyunca 5 yıl toplama kamplarında esir tutulan 205 Müslüman Türk'ten sadece 6 tanesinin Türkiye'ye dönebildiği, 43 tanesinin de Kanada ve Amerika'da kaldığı biliniyor. Bu konuda araştırma yapanlar, diğerlerinin akıbeti hakkında bilgi ve belgeye ulaşamadıklarını söylüyorlar. Bunun sebebini Brantfordlu araştırmacı William Bill Darfler, Kanada hükümetinin 1948 yılında I. ve II. Dünya Savaşı esir kamplarıyla ilgili tüm bilgi ve belgeleri imha etmesi olarak açıklamaktadır (Pakman, 2015). 1873 yılında kurulan Brantford'daki "Mount Hope Şehir Mezarlığı" Türk bölümünde, o günkü olayların sessiz şahidi 16 tane kabir vardır. Bu kabirlerden sadece iki tanesinde Arap harfleriyle yazılı mezar taşı vardır. Haziran 2014'te Türkiye Cumhuriyeti Toronto Başkonsolosluğu ve Türk toplumunun yoğun çabaları sonucu, bu kabirlerin bulunduğu zincirle çevrili bölümde yatan 16 Müslümanın isimlerinin yazılı olduğu ay-yıldızlı büyük bir anıt mezar taşı dikilmiştir (Haberler, 2014).

Günümüz Kanada'sına Türklerin ilk olarak 1950'li yıllarda 8 kişi civarında geldikleri söylenmektedir. Ancak 1960'lı yıllarda Avrupa'nın doğusundan ve Türkiye'den Türk göçmenlerin gelmeye başladığı bilinmektedir. Halen Niagara Falls'ta ikamet eden, kendisinden "Son Osmanlı" diye bahsedilen, İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi mezunu, 1922 doğumlu Doktor Ahmet Fuat Şahin, 1960'lı yılları şöyle anlatıyor: "1958 yılında Kingston Devlet Hastanesi'ne asistan doktor olarak geldiğimde Kingston'da hiç Türk yoktu. 1966 yılında Niagara Falls Devlet Hastanesi'ne tayin oldum. Niagara Falls'ta Türkiye'den Nimet hanımla evli Pakistanlı iş adamı Hasan Karaçi Bey ve benim ailem olmak üzere sadece iki Müslüman aile idik. Daha sonra Türkiye'den ve diğer Müslüman ülkelerden birçok Müslüman Toronto'ya ve Niagara Falls'a göçmen olarak geldiler. Şu anda küçük bir kent olan Niagara Falls'ta üç tane cami var. Her geçen gün Kanada'da Müslümanların ve Türklerin sayısı artıyor."

Toronto Pape Camii cemaatinden olan Selahattin Palalı Kanada'ya göçünü şöyle anlatıyor: "1967 yılında İzmir Çiğli Hava Üssü'nde Hava Trafik kontrolörü olarak çalışıyordum. Royal Airforce'dan emekli uçak mühendisi John Shade bir görevle benim çalıştığım birime gelmişti. Bu zat bana, Kanada North West biriminin hava trafik kontrolörü aradığını bildiren ilanının olduğu gazeteyi getirdi. Bu ilanı gördüğümde Kanada'ya gitmeye karar verdim. 1967 yılı Eylül ayında Beyrut Göçmenlik Ofisi'ne mektupla müracaat ettim. İki ay sonra postayla gelen başvuru formunu doldurarak gönderdim. 1968 yılı Nisan ayında İstanbul Hilton'da mülakata çağırıldım. Ağustos ayında Beyrut göçmenlik ofisinden vize geldi. İstanbul-Frankfurt-Brüksel-Londra-Montreal aktarmalarıyla 28 Eylül'de Montreal'e ulaştım. Montreal'den Toronto'ya otobüsle geldim. 1968 yılında Toronto'da 20 kadar Türk vardı. Bunlardan altı aile iki yıl önce Toronto'ya gelmişlerdi. 1965-1967 yıllarında Kanada Almanya'dan endüstriyel konulara hâkim pek çok Türk getirtmişti. Fakat o grup Toronto'ya pek gelmezdi (Perfect, 2018)."

1960'lı yıllardan 1986 yılına kadar olan süreçte Kanada'ya ilk göç eden Türkler diyebileceğimiz göçmenlerin, mühendis, doktor, doktora ve yüksek lisans öğrencisi gibi yüksek eğitimlilerden oluştuğu biliniyor. Ancak bu topluluğun genel olarak dini inanç ve pratiklerini yaşamak için herhangi bir girişimde, örgütlenmede bulunmadıkları, kurdukları bazı dernekler aracılığıyla bir farkındalık oluşturmaktan ziyade yaşadıkları toplum değerlerine uyum sağlamaya (entegrasyona) dönük bazı faaliyetlerde buldukları anlaşılmaktadır.

2016 yılı Kanada istatistik kurumunun verilerine göre Kanada'da 63 bin 955 Türk yaşamaktadır (Turkrehber, 2018). Kanada genelinde bugün resmi rakamların iki-üç katı Türk vatandaşının yaşadığından bahsediliyor. İstatistik kurumunun Kanada'da doğan çocukları Kanadalı saydığı bilinmektedir. Ayrıca Kanada'da bir statü edinememiş vatandaşlarımızın oldukça fazla olduğu ve son yıllarda yaşanan yoğun göç dikkate alındığında, kurumsal verilerin oldukça düşük olduğu görülecektir. 2005 yılında Kanada'da 60 bin civarında Türk'ün yaşadığı dile getiriliyordu. Bugün Kanada'da 150-200 bin civarında Türk olduğundan bahsediliyor.

2005-2010 yıllarında din görevlisi olarak çalıştığım Montreal Türk Kültür Merkezi yöneticileri ve Yunus Camii cemaatinin çoğunluğunu Montreal'e 1986 yılında büyük dalgalı göçle gelmiş olan Kulu (Konya) ve Tavas'lı (Denizli) vatandaşlarımız oluşturuyordu. Bu vatandaşlarımız dönemin başbakanı Turgut Özal'ın Kanada ile vize uygulamasını karşılıklı kaldırdığını; 'Kanada'da iş ve aş' haberlerini medyadan öğrenerek, çiftini-çubuğunu, işini-eşini bırakarak toplu pasaport çıkarttırmış ve uçaklar dolusu Montreal ve Toronto'ya inmşler. Denizli, Konya, Nevşehir ve Kahramanmaraş'tan gelen bu eğitimsiz ve vasıfsız işçi vatandaşlarımız, eskiden beri Kanada'da yaşayan Türk ve Ermeni vatandaşların yönlendirmesiyle, Kanada'da kalmanın yolunun iltica etmek olduğundan hareketle, siyasi mülteci olmayı tercih etmişler. Kanada Hükümeti, bu kontrolsüz göçü önlemenin çaresini yeniden vize uygulamasına başlamakta bulmuş ve 1987 yılı Ocak ayından itibaren yeniden Türk vatandaşlarına vize uygulaması başlatmıştır.

Türkiye'de yaşanan 1997 yılı 28 Şubat siyasi krizi, 2000 ve 2001 ekonomik krizleri, kontrollü göç diyebileceğimiz vizeli yeni bir göç dalgasını gündeme getirmiştir. Bu dönemde siyasi ve ekonomik sebeplerden dolayı göç edenler öncekilerden farklı, genelde eğitilmiş kişilerdir. Yüksek öğrenim açısından cazip bir ülke olan Kanada, 2005-2016 yılları arasında da gerek üniversite eğitimi gerekse yüksek lisans ve doktora eğitimi için birinci sırada tercih edilen bir ülke olmuştur. Kanada'da Türk öğrencilerinin çoğalması sebebiyle 2016 yılında Millî Eğitim Bakanlığı Toronto'da bir Eğitim Ataşeliği açmıştır (Memurlar, 2017).

6. Türkiye Cumhuriyeti Diyanet İşleri Başkanlığı ve Türkiye Diyanet Vakfı

1924 tarih ve 429 sayılı, Diyanet İşleri Reisliği'ne "dini mübini İslam'ın (teşri ve infazı TBMM'ye ait olan muamelat-ı nassa dair olan ahkâm dışında) itikâdât ve ibâdâta dair bütün ahkâm ve mesâlihın tedviri ve müessesât-ı diniyyenin idaresi" görevini yükleyen kanundan bu yana kaydedilen gelişim sürecinde, özellikle 1965'te yürürlüğe giren 633 sayılı kanun önemli ve belirleyici bir çerçeve oluşturmuş; kanunda, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın görevleri "İslam dininin inançları, ibadet ve ahlak esasları ile ilgili işleri yürütmek, din konusunda toplumu aydınlatmak ve ibadet yerlerini yönetmek" biçiminde belirlenmiş; bundan böyle Diyanet, gerek merkez ve gerekse de taşra teşkilatı olarak kayda değer bir gelişme göstermiş; hatta, hizmet alanını, yurtdışı din müşavirlikleri ve ataşelikleri aracılığı ile, muhtelif ülkelere de, özellikle 1960'lı yıllardan itibaren yurtdışına işçi göçü sonucu oluşan Müslüman Türk cemaatlere yaymak suretiyle işlevlerine yeni boyut ve formülasyon kazandırmayı başarmıştır (Günay, 2017, 594).

1975 yılında kurulan Türkiye Diyanet Vakfı, gelirleri ile Diyanet İşleri Başkanlığı'na din hizmetlerinde çok önemli destek oluşturmaktadır. Vakfın amacı, "İslam dininin gerçek hüviyetiyle tanıtılmasında, toplumun din konusunda aydınlatılmasında, Diyanet İşleri Başkanlığı'na yardımcı olmak, gereken yerlerde cami yapıp donatmak, fakir hastalar için tedavi kurumları açıp işletmek, zekât, fitre gibi Müslüman vatandaşlarımız tarafından yapılacak yardımları şartlarına uygun olarak toplumdaki ihtiyaç sahiplerine intikal ettirerek sosyal yardım ve hizmeti geliştirmek" şeklinde belirlenmiştir. 1950'li yıllardan itibaren Türkiye'de cami, mescit ve benzeri hayır kurumlarını yaptırmak veya onarmak için "Cami Yaptırma ve Yaşatma Derneği" adı altında derneklerin kurulması, 1980'den sonraki dönemde de onların bir uzantısı olan vakıf ve benzeri oluşumların artması, Türkiye'de yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren cami, mescit, Kur'an kursu gibi kurum ve kuruluşların artmasında büyük bir paya sahiptir (Günay, 2017, 595).

Diyanet İşleri Başkanlığı Avrupa, Amerika ve Avustralya gibi din hizmeti sunduğu ülkelerde de, bu hizmetleri daha iyi yürütebilmek için ülkelerin şartlarına göre, bu ülkelerdeki Din Müşavirlikleri ve Ataşelikleri nezdinde vakıflar açmaktadır. Bu vakıflar buldukları ülkedeki din hizmetine destek ve katkı sağlarken, yaptıkları hayır hizmetlerini Türkiye ve diğer Müslüman ve muhtaç ülke insanlarına da ulaştırmaktadırlar.

7. Diyanet Yurtdışı Vakıfları ve Kanada Diyanet Vakfı

Diyanet İşleri Başkanlığı, yurtdışındaki ilk vakfını 1982 yılında Belçika'da (Belçika Diyanet Vakfı) ve Hollanda'da (Hollanda Diyanet Vakfı) açmıştır. Daha sonra, 1984 yılında İsveç Diyanet Vakfı ve Almanya

DİTİB; 1986'da Fransa DİTİB; 1987'de İsviçre Türk Diyanet Vakfı; 1993'te Amerika Diyanet Merkezi; 2001'de İngiltere Türk Diyanet Vakfı; 2012'de Norveç Diyanet Vakfı; 2013'de Avustralya Diyanet Vakfı; 2015 yılında da Toronto'da "Kanada Diyanet Vakfı" açılmıştır. Kanada Diyanet Vakfı açılmadan önce Başkanlık, Kanada'daki kurban, hac, uluslararası ilahiyat programı, takvim ve kitap temini gibi hizmetleri ABD'deki "Amerika Diyanet Merkezi" aracılığıyla gerçekleştirmeye çalışmıştır. 2013 yılında Toronto Başkonsolosluğu'na ilk Din Ataşesi Dr. Mahmut Demir'in görevlendirilmesiyle vakıf kurma faaliyetleri hız kazanır ve "Kanada Kâr Amacı Gütmeyen Federal Şirketler" mevzuatına göre 24 Ocak 2015 tarih, 916497-9 sayı ile, resmi olarak "Turkish Canadian Religious Foundation/Kanada Diyanet Vakfı" kurulur (Corporations, 2015).

Toronto Başkonsolosluğu Din Ataşeliği bünyesinde faaliyet gösteren Kanada Diyanet Vakfı, Kanada genelinde görev yapan din görevlilerinin hizmetlerine maddi ve manevi destek sağlama, alt yapı oluşturma çalışmaları yaparken; diğer Müslüman vakıf ve derneklere de gerekli maddi ve manevi desteklerde bulunmaktadır. Diğer din mensuplarının organizasyonlarıyla da gerekli ilişki ve dayanışma faaliyetleri yürüten vakıf, Kanada dışında mağdur ve muhtaç Müslüman ve gayrimüslim toplumlara da umut olma hedef ve gayesindedir.

Kanada Diyanet Vakfı, öncelikli olarak Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Kanada'da yürüttüğü cami merkezli din hizmetlerine destek sağlamaktadır. Bu temel hizmeti yanında yapmakta olduğu diğer hizmetler şu şekilde sayılabilir: Kanada'da yaşayan vatandaşlarımızı cami açmak için dernek ve vakıf kurmaya teşvik ederek, bu organizasyonlara maddi ve manevi destekte bulunmaktadır. Bunun için Ottawa'da alınan cami binasına yardımcı bulunmuş ve satın alınan bina Kanada Diyanet Vakfı'nın mülkiyeti olarak tescil edilmiştir. Her sene hac organizasyonu düzenleyerek, Kanada'daki vatandaşlarımızın hac ibadetini rahatlıkla yerine getirebilmelerini sağlamaktadır. Ayrıca umre organizasyon ve hizmetlerinin de verilmesi için planlamalarını yapmaktadır. Kurban organizasyonlarıyla Kanada'dan alınan kurban bağışları çeşitli Asya ve Afrika ülkelerindeki mağdur ve muhtaç insanlara ulaştırılmaktadır. Cenazelerini Türkiye'ye götürmek isteyen vatandaşlarımızın cenazelerini nakledebilmeleri için gerekli kurumsal işlemleri gerçekleştiren vakıf, vatandaşlarımızın 'Cenaze Fonu' oluşumlarına kurumsal destek sağlamaktadır. Türk dernek ve camilerinde dini ve kültürel eğitim faaliyetlerinde kullanılacak kitap ve materyalleri temin ediyor. Türkiye'den giden din görevlilerinin cami hizmetleri ve diğer Orta Asya ve Balkan soydaş (Uygur, Kafkasya, Karabağ, Kosova, Karadağ) toplum derneklerine İngilizce, Türkçe ve diğer dillerde Kur'an-ı Kerim ve dini kitapların teminini sağlamaktadır. Ayrıca çeşitli dillerde yayınlanmış Diyanet İşleri Başkanlığı ve Diyanet Vakfı yayınlarını Kanada'da yaşayan soydaşlarımıza ulaştırdığı gibi diğer gayrimüslim Kanada kurum ve vatandaşlarına da ulaştırmaktadır. Din hizmetleri ataşeliğinin Türk toplumunda ve Kanada makamları nezdinde yaptığı dini ve kültürel programların organize ve icrasını gerçekleştirmektedir. Türkiye Uluslararası İlahiyat Programı kapsamında Kanada'da doğmuş, büyümüş ve liseyi bitirmiş Türk gençlerinin Türkiye'de İlahiyat eğitimi almaları için programa seçilmeleri, hazırlanmaları ve Türkiye'de eğitimlerini gerçekleştirme sürecinde iade, ibate ve burs ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Eğitim sonrası mezun olan öğrencilerin Kanada'da görevlendirilmeleri için hem Diyanet İşleri Başkanlığı hem de Kanada makamları nezdinde kurumsal destek sağlamaktadır.

8. Yurtdışında Camiler ve İşlevleri

İslam'ın ilk yıllarından başlayarak, tarihi süreçte namaz kılınan mekânlar "mescit" olarak isimlendirilmiştir. Hz. Peygamberden sonra tabiin döneminde "toplayan, bir araya getiren" anlamında "cami" kelimesinin sadece cuma namazı kılınan büyük mescitler için kullanıldığı; hicri IV. yüzyılın başlarında ise, "cami" kelimesinin tek başına kullanılmaya başladığı bilinmektedir. Kur'an-ı Kerim'de "İçinde Allah'a ibadet edilen/secde edilen yer" anlamında "mescit" kelimesi tekil ve çoğul olarak birçok yerde geçmektedir (Bkz. Hac 22/40; Tevbe 9/18). Osmanlılar döneminde padişahlar tarafından inşa ettirilen büyük camilere "Selatin Camiler"; vezirler ve diğer devlet ricali tarafından yaptırılan orta büyüklükteki camilere banisinin adına izafeten sadece cami; küçük olanlara da mescit denilmiştir. Batı dillerinde cami karşılığı olarak kullanılan mosque/mosquée (mosk/moske) kelimelerinin, mescit kelimesinin farklı telaffuzlarından doğduğu kabul edilmektedir (Önkal ve Bozkurt, 1993, 46-47).

Ülkemizde kapalı alanlarda namaz kılmak için tahsis edilen mekânlara mescit ismi kullanılırken, müstakil inşa edilen yerlere Osmanlı'da olduğu gibi cami denilmektedir. Cami, Hz. Peygamber döneminde idare merkezi, eğitim ve öğretim mekânı ve diğer bazı amaçlar için kullanılmış olsa da bugün ülkemizde ve İslam ülkelerinde genellikle ibadethane olarak kullanılmaktadır. Yurtdışında camiler, ülkemizde olduğu gibi

birinci dereceden namaz kılan mekânlar olarak algılansa bile, daha çok dini eğitim yapılan, İslam'ın öğrenildiği ve öğretildiği bir okul olma özelliğiyle öne çıkar.

Yurtdışında yaşayan vatandaşlarımız, kurdukları dernekler aracılığıyla satın aldıkları ya da kiraladıkları binalarda namaz kılmak için düzenledikleri mekânları da diğer müstakil cami olarak yapılmış binalar gibi cami olarak isimlendiriyorlar. Bu binalarda ya da camide yaptıkları diğer kültürel faaliyetleri de din görevlisinin rehberliğinde gerçekleştiriyorlar. Dernek yönetimi aynı zamanda caminin de yönetimini yürütüyor. Dini, sosyal ve kültürel bütün faaliyetlerini derneğin ve caminin yan yana, iç içe olduğu bu binalarda yapıyorlar. Bu merkezler, cemaati ilgilendiren bütün konularda ortak kararların alındığı, meydana gelen anlaşmazlıkların çözüldüğü, çalışanların boş zamanlarında cami ikliminde buluşup dertleştiği; işi olmayan, çalışmayan vatandaşlarımızın günlük uğrayıp ibadetle beraber dert ve sıkıntılarını paylaştıkları, endişe ve kaygılardan uzaklaştıkları mekânlar oluyor. Birbirinden uzak aileler çeşitli vesilelerle bu merkezlerde buluşuyor; yetişkinler, gençler, çocuklar bu merkezlerde dini ve ahlaki olarak toplumsal kimliğini bu mekânlarda öğreniyor. Kısmi de olsa bazı gıda ve giyecek ihtiyaçlarını da bu merkezlerden karşılıyorlar. Özellikle yurtdışında cami, vatandaşlarımızın toplumsal mensubiyetlerini ispat ettikleri, dini ve kültürel değerlerini yaşayıp, yaşattıkları, dini kimliklerini ortaya koydukları, yeni nesil çocuklarına dini ve millî kimlik inşa ettikleri bir merkezdir. Bir yandan dini pratikler yerine getirilirken, diğer yandan azınlık olarak yaşayan Müslüman göçmenlerin dini sosyalleşme imkânı buldukları mekânlardır. Aynı zamanda camiler, bilgi paylaşımlarının yapıldığı, sosyal ağların tesis edildiği ve göçmenler için birer sığınak olarak işlev gören müesseselerdir (Coştu-Ceyhan, 2015, 55).

Toplumlar yeni nesil ile ebeveynler arasında kuşak çatışmalarının yaşanması süreklilik arz eden bir konudur. Ancak gayrimüslim bir ülkede yaşayan Müslüman ailelerde bu çatışma daha yoğun ve şiddetli yaşanmaktadır. Gayrimüslim bir ülkede yaşayan bir gencin sosyal hayatta içinde yaşadığı dünya ile, ailesiyle paylaştığı dünya birbirinden tamamen farklıdır. Birinin istediği, makbul gördüğü şeyi, diğeri reddeder. Yurtdışındaki Müslüman gencin dünyasında zaman zaman horlanma, aşağılanma, dışlanma gibi olumsuz haller yaşandığı için genç, her an kuşku, kaygı, korku gibi duygularla iç içe yaşamak durumunda kalabilmektedir. Bu bakımdan yurtdışı gençliğinin dünyası, ıstıraplar, çelişkiler ve anlam arayışlarıyla doludur (Çekin, 2014, 118). Böyle birçok psikolojik problemle karşı karşıya olan genç için cami, gencin dini kimliğini edinebileceği, bu kimliğiyle kendisini yaşadığı toplumda ortaya koyabilme gücünü kazandığı önemli bir merkezdir.

9. Kanada'da Diyanet İşleri Başkanlığı Din Görevlilerinin Görev Yaptığı Camiler ve Din Hizmetleri

2005 yılı Temmuz ayında Montreal Yunus Camii'nde din görevlisi olarak göreve başladığımda Kanada genelinde Diyanet İşleri Başkanlığı'nın sadece Toronto Pape Camii ve Montreal Yunus Camii'nde iki din görevlisi vardı. Başkanlık, altı yıl süreyle ilk din görevlisini 1990 yılında Toronto Pape Camii'ne, 1995 yılında da yine altı yıl süreyle ikinci din görevlisini Montreal Yunus Camii'ne göndermiştir. 2001 yılından itibaren görevliler dört yıllık süreyle görevlendirilirken 2009 yılı Ekim ayından itibaren uzun süreli görevler beş yıl olarak belirlenmiştir. 2006 yılında Windsor şehrine görevlendirilen diğer bir görevliyle beraber Kanada'da üç din görevlisi görev yapmaya başlamıştır. Özellikle 2010 yılından itibaren Kanada'daki vatandaşlarımızın Diyanet İşleri Başkanlığı'ndan din görevlisi talepleri yoğunlaşmış, Başkanlık bu talepleri karşılamak için 2012 yılında Hamilton Ebubekir Camii'ne uzun süreli (5 yıl) bir görevli göndermiş; diğer Montreal'deki Davet Camii'nin ve Mississauga'daki Zafer Camii'nin görevli taleplerini de kısa süreli (1+1) görevlendirmelerle karşılamaya çalışmıştır. Yine 2016 yılında Toronto Mevlâna Camii'ne kısa süreli bir görevli daha göndermiştir. Kanada'nın batısındaki vatandaşlarımızın taleplerini karşılamak için 2017 yılında Edmonton ve Vancouver şehirlerine iki din görevlisi daha gönderilmiştir. Kanada genelinde 2019 yılı Temmuz ayı itibarı ile Başkanlığın din görevlilerinin görev yaptığı camileri ve bu camilerde sunulan cami merkezli din hizmetlerini şu başlıklar altında sıralayabiliriz.

9.1. Montreal Yunus Camii

Montreal, Kanada'nın deniz ve hava yollarıyla dünyaya açılan en önemli kapısı ve Kanada'nın görünen ilk yüzüdür. Büyük bir turizm, kültür, sanat ve eğitim potansiyeline sahiptir. Özellikle eski Fransız sömürgelerinden gelen göçmenlerin ilk sırada tercih ettiği bir şehirdir. Kanada'daki vatandaşlarımızın Toronto'dan sonra büyük bir kısmı Montreal'de yaşamaktadır. Montreal'e 1960'lı yıllarda gelen vatandaşlarımız çeşitli kültür dernekleri kurmuş olsalar da bir cami açmak gayesiyle ilk olarak 1991 yılında 'Québec Türk-İslam Vakfı'nı kurmuşlar. Vakfın ilk kurucularından ve yöneticilerinden olan İsmail Yıldız, Kanada'ya ilk gelişini ve Montreal'de ilk camiye nasıl açtıklarını şöyle anlatıyor: "Ben 1971 yılında 26 yaşında genç bir elektrikçi olarak

uluslararası yük gemilerinde çalışıyordum. Gemimiz Norveç'e yük götürmüştü. Başkent Oslo'da dolaşırken önünde Kanada bayrağı asılı olan Kanada Büyükelçiliği'ni gördüm, heyecanlandım, içimde Kanada'ya gitmek ve orada çalışmak arzusu uyandı. Elçiliğe girerek iş müracaatında bulundum. Bir takım yazışma ve mülakatlardan sonra Montreal'de bir fabrikada elektrikçi olarak çalışmak üzere kabul edildim ve 1974 yılı Mayıs ayında Montreal'e geldim. Burada üniversite okuyan Türk öğrenciler, çalışan doktor ve mühendisler vardı. Doktorların kurmuş olduğu bir de dernek vardı. Ancak bu dernek Kanada derneklerinden farksızdı. Bizim inançlarımız, kimliğimiz ve öz kültürümüzle ilgili bir faaliyeti yoktu. Bu dernektekilerle zaman zaman görüşüyorduk. Onlardan bazıları Cuma ve Bayram namazlarına Arap camilerine gidiyordu. Biz de iki-üç arkadaş Cuma namazlarına ve hafta sonunda Pazar günleri Kur'an öğrenmeye Arap camisine gitmeye başladık. Yıllarca böyle devam etti. 1986 yılında Türkiye'den Kanada'ya özellikle Montreal ve Toronto'ya büyük bir göçmen Türk işçi dalgası geldi. Bu yeni gelenlerle beraber dernek kurma, cami açma düşüncemiz her geçen gün gelişti, büyüdü ve 1991 yılında St. Laurent Bulvarı üzerinde bir işyerini satın aldık. Burayı cami olarak düzenledik ve namazlarımızı burada kılmaya başladık. Dernekteki bazı arkadaşlar, Toronto'da olduğu gibi Diyanet'ten görevli isteme taraftarı iken, diğer bir kısım arkadaş Diyanet görevlisi getirilmesine karşı çıkıyordu. Sonunda Diyanet İşleri Başkanlığı'ndan din görevlisi talebinde bulunduk."

Montreal Yunus Camii'ne ilk din görevlisi olarak gelen Kâmil Güler; "Montreal Türk Kültür Merkezi Yunus Camii'ne altı yıl süreyle din görevlisi olarak 1995 yılı Ocak ayında geldim. Camii şehir merkezinde, alışveriş merkezlerinin içinde çok işlek, hareketli bir bulvar üzerindeydi. Toplu taşıma ile ulaşım rahattı. Ancak araba ile gelenler için park yerlerinin olmayışı büyük sıkıntı yaratıyordu. 1991-1994 yıllarında Kanada ve Amerika'da doktora yapan bazı ilahiyatçı arkadaşlar camide gönüllü olarak Cuma, teravih ve bayram namazlarını kıldırılmışlar; çocukların dini eğitimiyle ilgili birtakım Kur'an'ı Kerim eğitimi faaliyetleri yapmışlardı. Ben 2001 yılı Mayıs ayına kadar bu camide görev yaptım. Camimiz beş vakit ibadete açıktı. Hafta sonlarında çocukların eğitimiyle ilgili Kur'an-ı Kerim ve dini bilgiler dersleri yaptık. Camide hutbe ve sohbetler Türkçe olarak yapıyordu. Cuma, teravih ve bayram namazlarında cemaatimiz camiye sığmıyordu. Benim görevimin son aylarında vakfımız oldukça büyük iki katlı yeni bir bina satın aldı. Ben ayrıldıktan sonra Temmuz ayında ikinci din görevlisi arkadaşımız göreve başladı. Cami hizmetlerine, vakfın kültürel ve eğitim faaliyetlerine uygun olarak düzenlenen yeni bina 2001 yılı Ağustos ayında hizmete açıldı."

Québec Türk-İslam Vakfı'nın 2001 yılında satın aldığı, ikinci din görevlisinin dört yıl görev yaptığı Montreal Türk Kültür Merkezi'ndeki Yunus Camii'nde 2005 yılı Temmuz ayında üçüncü din görevlisi olarak göreve başladım ve 2010 yılı Temmuz ayına kadar bu camide ve kültür merkezinde beş yıl süreyle görev yaptım. Bu yeni binanın satın alındığı 2001 yılından beri (arada geçen dört yıl hariç) şu anda da Montreal Türk Kültür Merkezinin ve Vakfın başkanlığını yürüten Yılmaz Ekinci camide ve kültür merkezinde yürütülen faaliyetleri şu şekilde özetliyor:

"2001 yılında satın aldığımız iki katlı binanın özellikle üst katını cami ve kültür merkezi olarak düzenledik. Binamızın giriş katındaki iki bağımsız alan önceden de olduğu gibi bir anaokulu ve pizza dükkânı olarak kiraya verilmiştir. Yine giriş katında bağımsız büyük bir bölümü vatandaşlarımızın bulunduğu, oturup sohbet ettiği, Türk televizyonlarının izlendiği bir çay salonu olarak faaliyete soktuk. Binamızın girişinde abdesthane ve tuvaletler var. Üst katta ise camimiz, mutfağımız ve büyük bir salonumuz var. Vatandaşlarımızı bir çatı altında toplayan camimizde din görevlilerimiz rehberliğinde Türkiye'deki camilerde yapılan hizmet ve ibadetlerin hepsi yapılıyor. Kandiller, Ramazan ayı programları, bayramlar ve diğer dini programlar her biri kapsamlı organizasyonlar olarak özenle hazırlanıyor ve yapılıyor. Kültür merkezimizde din görevlimizin dışında bir Türkçe öğretmeni ve bir bayan din görevlisi de çalışıyor. Kültür merkezimizde açtığımız, düzenli faaliyet gösteren hafta sonu okulumuzda çocuklarımız Türkçe ve Dini Bilgiler eğitimi alıyorlar. Bu eğitim için büyük salonumuzda çocuklarımızın yaş grubuna ve bilgi seviyesine göre sınıflar oluşturduk. Hafta sonu okulumuzda Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığı ders müfredatı uygulanıyor.

Millî bayram kutlamalarımız kapsamlı organizasyonlar olarak hazırlanıyor; bir kısmı kiralanan büyük salonlarda, bir kısmı festival havasında yabancı davetlilerin de katıldığı açık alanlarda yapılıyor. Dini ve millî bayram kutlamaları dışında, sosyal ve kültürel etkinlik ve programlar düzenliyoruz. Bu programlar arasında halk oyunları ekipleri, konferanslar, toplantılar, düşün ve nişan gibi organizasyonları sayabiliriz."

2016 yılı Ağustos ayında Yunus Camii'nde beşinci din görevlisi olarak göreve başlamış olan Adem Atalay, camide ve kültür merkezinde yaptıkları hizmetleri şöyle anlatıyor: "Camimizde beş vakit namazlar

düzenli olarak kılınıyor. Cuma günleri Cuma namazı öncesi yarım saat vaaz yapıyorum. Hutbeleri önce Türkçe okuyup sonra Fransızca olarak özet veriyorum. Camimizde Mevlit, Regaip, Miraç, Berat ve Kadir gecelerinde coşkulu kandil kutlama programları yapıyoruz. Program sonrasında cemaate ve çocuklara çeşitli ikramlar sunuluyor. Ramazan ayında vakit namazlarını, teravih namazlarını, Cuma ve bayram namazlarını cami ile aynı katta kible istikametindeki büyük salonda kılıyoruz. Yine bu salonda Ramazan boyunca Cumartesi ve Pazar günleri 200-250 kişinin katıldığı iftar davetleri veriyoruz. Bazı hafta sonlarında sahur programları düzenliyoruz.

Caminin ve kültür merkezinin açılışından beri devam eden hafta sonu okulunda eğitim faaliyeti Eylül ayında başlayıp, Mayıs ayında sona eriyor. Hafta sonu okulunu, bayan din görevlisinin yardımı ve vakıf tarafından görevlendirilen eskiden Türkiye’de öğretmenlik yapmış diğer üç Türkçe öğretmeniyle birlikte benim sorumluluğumda yürütüyoruz. Cumartesi günü okula devam eden 75 kayıtlı öğrencimiz var. Sabah saat 10.00’den 13.30’a kadar Türkçe ve Din Kültürü Ahlak Bilgisi dersleri yapıyoruz. Dersler, salonumuzdaki üç sınıfta ve camimizde yapılıyor. Pazar günü Kur’an-ı Kerim dersine kayıtlı 90 öğrenciye saat 10.00’den, saat 14.30’a kadar tamamen Kur’an-ı Kerim dersi veriyoruz. Yetişkin bayanlara bayan din görevlisi Perşembe ve Pazar günleri öğleden sonra Kur’an-ı Kerim dersleri yapıyor. Ben de Perşembe günü yatsı namazından sonra erkeklere, Cuma yatsı namazından sonra da gençlere sohbet ve Kur’an-ı Kerim dersleri yapıyorum.

Montreal Türk Kültür Merkezi sene başında yıllık faaliyet planı hazırlıyor. Bu planda yer alan programlar, camide, kültür merkezinde, Montreal’de ve şehir dışında din görevlisinin nezaretinde düzenli bir şekilde yürütülen çeşitlilikte dini ve kültürel programlardır. Yaptığımız programları kısaca şu şekilde sayabiliriz: Cemaatimizden hacca gidenler için yemekli hacca uğurlama ve dönüşte karşılama toplantıları yapıyoruz. Ramazan ve Kurban bayram günlerinin ilk Cumartesi gününde ailelerle ikramlı, yemekli bayramlaşma programları yapıyoruz. Ayrıca merkezimizde yemekli düğün yapmak isteyen vatandaşlarımızın düğün törenlerini yine bu salonda yapıyoruz. Çanakkale Zaferi, İstanbul’un Fethi, 15 Temmuz Şehitlerini Anma, 30 Ağustos Zafer Bayramı, Hicri Yılbaşı (Aşure), 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı, 10 Kasım Atatürk’ü Anma Haftası, İstiklal Marşı’nın Kabulü Haftasında İstiklal Marşı’nın 10 kıtasını ezberleme yarışması yapıyoruz. 23 Nisan Bayramı programını yabancıların da katılımıyla Montreal’de büyük bir salonda yapıyoruz. 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı kutlamalarını büyük bir parkta festival havasında bütün Türk toplumu ve yabancılara açık bir şekilde gerçekleştiriyoruz. Türkiye Cumhuriyeti Montreal Baş Konsolosluğu’nun her yıl Mayıs ayında düzenlediği Québec hükümet yetkililerinin de katıldığı programa folklor ekibimizle ve cemaatimizle birlikte katılıyoruz. Her sene 27 Ağustos tarihinde Ottawa’da yapılan ‘Şehit Albay Atilla Altıkat’ı Anma’ programına düzenli olarak katılıyoruz. Ayrıca gençler ve haftasonu okulu öğrencilerimiz için Montreal dışında yatılı haftasonu kampı, güz döneminde elma toplama gezisi, kışın kayak gezisi gibi gezi programları düzenliyoruz. Yaz aylarında aile piknik programları düzenliyoruz. Bütün bu programlarla toplumumuzun dini ve kültürel değerlerinin yaşatılmasını, toplum üyelerinin kaynaşarak, bir arada canlı ve diri varlığını sürdürübilmesini temin etmeye çalışıyoruz.”

9.2. Montreal Davet Camii

Daha önce Montreal Yunus Camii’ne devam eden bir grup vatandaş, 1998 yılında ‘İslam’a Davet Vakfı’nu kurmuş, yeni bir bina satın almış ve bu binayı restore ederek cami olarak açmışlar. Camiyi kuran vakıf, uzun süre camideki hizmetleri kendi imkanlarıyla temin ettikleri din görevlileriyle yürütmüş. Diyanet İşleri Başkanlığı’ndan din görevlisi talebinde bulunan vakıf, 2012 yılından beri Başkanlığın gönderdiği kısa süreli (1+1) görevlendirilen din görevlileriyle hizmet etmeye çalışıyor. Şu anda camide din görevlisi olarak çalışan Ammar Orhan Arslan yapılan hizmetleri şöyle anlatıyor: “Ben Ramazan öncesi Mayıs ayı başında burada göreve başladım. Cemaatimizin çoğunluğu Fas ve Cezayirli Müslümanlardan oluşuyor. Vakit namazlarında devamlı ve düzenli bir cemaatimiz var. Cuma namazlarında Türkçe, İngilizce ve Arapça üç dilde hutbe okuyorum. Camimizin altında büyük bir salonumuz var. Burayı eğitim faaliyetleriyle diğer dini ve milli günlerde yaptığımız toplantı, konferans, sergi, iftar ve yemek davetleri gibi etkinliklerde kullanıyoruz. Kış döneminde Cumartesi günleri 100 civarında öğrencinin hafta sonu okuluna devam ettiği söyleniyor. Bu sene yine önceden olduğu gibi Cumartesi günleri öğleden sonraları 5-17 yaş arası öğrencilere Kur’an-ı Kerim dersi vereceğiz. Şu anda yaz tatili münasebetiyle kayıtlarını yapmakta olduğumuz öğrencilere yaz tatili boyunca hafta içi Kur’an-ı Kerim dersleri yapacağız. Eskiden beri düzenli bir şekilde her Cumartesi akşam namazı ile yatsı namazı arasında kadın erkek yetişkinlere düzenli cami sohbetlerini devam ettiriyoruz. Vakfımızın nikah kıyma yetkisi var. Evlenecek olanlar vakfımıza müracaat ediyor. Dinimizin kurallarına uygun olarak nikahlarını

kıyıyor, gerekli resmi şartları yerine getirerek kayıt işlemlerini tamamlıyor ve Kanada makamlarına bildiriyoruz. Böylece hem dini hem de resmi olarak nikah işlemleri tamamlanmış oluyor. Gurbette vefat eden vatandaşlarımızın cenaze teşhiz ve tekfin işlerini yerel cenaze hizmetleri kurumunda (Services Funéraires) tamamladıktan sonra buraya gömülecek olanların buradaki defin işlemlerini; Türkiye'ye gidecek olanların gönderilmesi, ailelere destek ve taziye hizmetlerini yerine getiriyoruz. Ayrıca hasta, yaşlı, taziye, mezarlık ziyaretleri yapıyoruz. Vakfın din görevlisinin katılımı ve öncülüğünde daha önce yaptığı, bu sene de yapacağımız birçok sosyal faaliyetleri var. Özellikle yaz aylarında yapılan gezi ve piknik programları cemaatimizin bütünleşmesi için oldukça faydalı olacaktır. Camimizin altındaki salon ve yanındaki ek binada önceden yapıldığı gibi devam ettirmeyi düşündüğümüz bir takım spor aktiviteleri, Türkçe, Arapça, Fransızca dil kursları, sanat atölyeleri çalışması, kızlarımız için dikiş-nakış kurslarının vakıf tarafından görevlendirilen ehil kişiler tarafından yürütüldüğü söyleniyor. Bunları önceden olduğu gibi daha etkin bir biçimde devam ettirmeyi planlıyoruz."

9.3. Ottawa TAC Diyanet Camii

Başkent Ottawa'da 2500-3000 civarında Türk vatandaşının yaşadığı tahmin ediliyor. Ottawa'da yaşayan vatandaşlarımız bir cami açmak amacıyla 2014 yılında 'Turkish Association of Canada (TAC)/Kanada Türk Derneği'ni kurmuşlar. Dernek, bir bina kiralayarak burasını cami olarak açmış ve yeni cami binası alınuncaya kadar burada faaliyetlerini sürdürmüş. 2017 yılı sonunda Kanada Diyanet Vakfı adına Ottawa'nın doğusundaki sanayi bölgesinde, ikişer katlı bitişik nizam işyerlerinden bir işyerini satın alarak, burayı bir cami ve kültür merkezi olarak açmışlar. Binanın giriş katı, 100 kişinin namaz kılabileceği büyüklükte cami olarak düzenlenmiş. Bir yönetim odasıyla küçük bir mutfağın da bulunduğu üst kat, toplantı, konferans ve eğitim alanı olarak çok amaçlı kullanılabilecek şekilde düzenlenerek 2018 yılı Mart ayında hizmete açılmıştır. Yerleşim yerlerine uzak olan merkeze (camiye) ulaşım ancak özel araçlarla yapılabilir.

Ottawa Diyanet Camii'ne din görevlisi olarak gelen Süleyman Aydın, burada yaptığı dini hizmetleri şöyle anlatıyor: "Ben 2018 yılı Mayıs ayında bu camide göreve başladım. Camimiz vakit namazlarında hizmete açıktır. Cuma namazlarında camimizde büyük bir hareketlilik yaşanıyor. Cuma namaz öncesi vaaz dinlemeye gelen 30-40 civarında cemaatimiz var. İki ayda bir Pazar günleri cemaatimizle kahvaltı programları yapıyoruz. Ramazan ayı oldukça hareketli geçiyor. Her akşam teravih namazına 20-30 erkek cemaatimiz geliyor. Ayrıca teravih namazlarına hanımlar da katılıyor. Yine Ramazan ayında her Pazar günü şehir merkezinde, Ottawa'daki bütün vatandaşlarımızı davet ettiğimiz, 200-300 kişinin katıldığı iftar davetleri veriyoruz. Bayram namazlarında camimiz dolup taşıyor. Bayram namazını kıldıktan sonra camide bayramlaşıyoruz ve cemaatimiz evine ya da işine gidiyor. Burada Türkiye'deki gibi bayram günleri tatil olmadığı için esas bayramlaşmayı akşam, erkek-kadın, çocuklar ailece herkesin katıldığı yemekli ikramlı bir programla yapıyoruz. Bu programı camimize bitişik komşu binada mutfağı ve büyük bir salonu olan şoförler derneğinin büyük salonunda yapıyoruz. Bu salonu diğer seminer, konferans, kutlama ve mevlit gibi özellikle yemekli toplantılarda kiralayarak kullanıyoruz. Çanakkale Şehitlerini Anma, Aşure, Mevlit, Regaip, Miraç, Berat kandilleri ve günlerinde yaptığımız yemekli programları yine bu salonda yapıyoruz.

Kış aylarında Cumartesi akşamları erkeklere Kur'an dersi ve sohbet yapıyorum. Cuma akşamları eşim, camimizin üstündeki salonda kadınlara Kur'an dersi ve sohbet yapıyor. Yaz tatilinde camimizde açtığımız Kur'an ve dini bilgiler eğitimine 15-20 öğrencimiz geliyor. Kış aylarında Pazartesi, Perşembe akşamları ve Cumartesi günleri 6-12 yaş grubu öğrencilere Kur'an-ı Kerim dersi yapıyorum. Gençleri camimize alıştırmak için halı saha maçları ve masa tenisi turnuvaları düzenliyoruz.

Özellikle hasta ziyaretlerine ve taziyelere özen gösteriyoruz. Dernek görevlisi arkadaşlarla hastanede ya da evde hasta olan vatandaşlarımızı ziyarete gidiyoruz. Vefat anı gibi acılı zamanlarda haber verildiğinde mutlaka katılıyor, duruma göre Kur'an okuyup, dua ederek, hasta yakınlarına destek ve teselli olmaya çalışıyorum. Vatandaşlarımızdan herhangi bir vefat olduğunda cenazeler Ömer Camii'nden kaldırılıyor ve buradaki Müslüman mezarlığına defnediliyor. Türkiye'ye götürmek isteyenlerin cenazeleri Toronto'daki cenaze fonu aracılığıyla gönderiliyor. Ayrıca vakfımız bir cenaze fonu kurmayı düşünüyor. Cenazelerin Ömer Camii gasilhanesinde hazırlanması ve kefenlenmesi işlemlerinde erkek cenazelere ben, kadın cenazelere ise eşim katılıyor. Burada yapılan defin işlemlerinden sonra camimizde ölen kişinin ruhu için Kur'an okuyarak, mevlit programı düzenliyoruz. Ayrıca cenaze sahiplerini evlerinde ziyaret ederek taziyede bulunuyoruz."

9.4. Toronto Pape Camii

1995 yılına kadar Kanada denildiğinde akla Montreal şehri gelirken, bugün Kanada'nın en büyük, en hareketli sanayi ve ticaret kenti olan Toronto akla gelmektedir. Vatandaşlarımızın Toronto'ya ilk gelişleri 1960'lı yıllara kadar uzanmaktadır. Toronto'daki vatandaşlarımız daha öncelerinde çeşitli kültür dernekleri kurmuşlar. Ancak vatandaşlarımızın dini kimliğine vurgu yapan, adında İslam ve kültürün yan yana olduğu; 'Kanada Türk-İslam Kültür Derneği'ni 1983 yılında kurabilmişler. Bu dernek bir cami açmak gayesiyle, 1984 yılında Pape Avenue'de eski bir binayı satın alarak restore ederek, cami olarak ibadete açmış. Aynı dernek yöneticileri 1987 yılında 'Kanada Türk İslam Vakfı' nı kurarak, cami olarak açtıkları binayı ve 1993 yılında satın aldıkları mezarlık yerini bu vakfın mülkiyetine kaydettirmişler (Papecami, 2008).

Kendisiyle 05 Temmuz 2019 Cuma günü Pape Camii'nde görüştüğüm Selahattin Palalı, Pape Camii'nin kuruluşuyla ilgili Eylül 2018 de Perfect Gazete'ye verdiği röportajdaki bilgilere işaret ederek şunları söylüyor: "Ben Toronto'ya 1968 Eylül ayında geldim. Burada hayatın akışı içerisinde yıllar geçerken bir taraftan da toplumumuz her geçen gün büyüyor, aynı zamanda vefat edenler de oluyordu. Dini vecibelerimizi kendimize ait bir camide yerine getirmenin hasretini çekiyorduk. Ama bir mekânımız olmadığı için Cuma namazı, bayram namazı ya da çeşitli dini vazifeler için Arapların cami ve mescitlerinden faydalanmak zorunda kalıyorduk. Genç arkadaşımız Ahmet Yaman'ın vefatı bizi derinden üzmüştü. Bu arkadaşımızı North York Mezarlığı'na defnettik. Bir camimiz bir mezarlığımız olsun istiyorduk. Sağ olsun İsmail Aycan Bey büyük bir cesaretle ve kendi öz katkılarıyla Pape Avenue üzerinde bulunan bu binanın pazarlığının yapıldığını ve satın alınacağını bizlere bir piknikte müjdelediğinde çok sevindik. Çok eski bir bina olan bu yer, hafta sonlarında büyük bir gayret ve özveriyle çalışarak yeniledik ve 1987 yılında Cami olarak faaliyete soktuk. Daha sonra Türkiye'den Diyanet İşleri Başkanlığı'ndan resmi görevli talebinde bulunduk (Perfect, 2018)"

Pape Camii'nde kendisiyle görüştüğüm din görevlisi Sabit Kurt, yaptığı hizmetleri şöyle anlatıyor: "Pape Camii'nde 2018 yılı Şubat ayında göreve başladım. Pape Camii'ne ilk din görevlisi 1990 yılında gelmiş, ben caminin yedinci görevlisiyim. Toronto'da 50-60 bin civarında Türk vatandaşın yaşadığı söyleniyor. Camimiz eski Toronto şehir merkezinin olduğu bir bölgededir. İki katlı eski bir bina cami, lojman ve dernek yönetim merkezi olarak düzenlenmiş. Camimiz binanın girişinde 150-200 kişinin namaz kılabilceği büyüklüktedir. Girişin altında tuvaletler ve abdesthaneler var. Caminin arka kısmında asma kat şeklinde 30-40 bayanın namaz kılabilceği bayanlar bölümü var. Diğer üst katta ise bir kütüphane ve din görevlisi için düzenlenmiş bir lojman var. Camimizde beş vakit namazlar kılınıyor. Cemaatimizin çoğunluğu inşaat işinde çalışıyor. Cuma namazlarında camimiz doluyor. Cuma hutbelerini önce İngilizce özet olarak okuyor, arkasından Türkçe hutbe okuyorum. Cuma namazından önce yarım saat vaaz yapıyorum. Her hafta Cuma akşamları saat 19.00-21.00 arası erkek cemaate tefsir dersi yapıyorum. Cemaatimizden yetişmiş bir Hoca Hanım var, o da hanımlara sohbet yapıyor. Cumartesi-Pazar günleri çocuklara Kur'an-ı Kerim, namaz sureleri, siyer ve ilmihal dersleri yapıyorum. Yaz tatilinde beş hafta süreli Kur'an Kursu düzenliyoruz. Ramazan'da her akşam geleneksel olarak düzenlenen iftar yemeklerine yaklaşık 120-130 kişi katılıyor. Kadir gecesinde yarısı Türk, yarısı yabancı yaklaşık 400 kişiyle iftar ettik. Camimizdeki din görevlisinin resmi nikah kıyma yetkisi var. Camimize evlenmek için müracaat edenlerin nikahlarını hem dini hem de resmi olarak gerçekleştiriyor, evlilik evraklarını hazırlayarak Kanada makamlarına gönderiyoruz. Bazı aileler yeni doğmuş bebeklere isim koymak için ya bebeği camiye getiriyorlar ya da beni eve çağırıyorlar. Daha önce cami ile ilişkisi olmayan, görmediğimiz, tanımadığımız birçok aile, bu münasebetle cami ile tanışıyor, biz de onları tanıyoruz. Camiye derse gelen çocuklar sebebiyle biz de ailelerle görüşme imkânı buluyor, çocukların ailelerine ziyaretler yapıyoruz. Kanada Diyanet Vakfı için cemaatimizden Kurban başışı kabul ediyoruz. Kanada'dan hacca gitmek isteyen vatandaşlarımızı Kanada Diyanet Vakfı aracılığı ile Türkiye üzerinden hacca götürüyoruz. Bu sene bizim cami cemaatinden 10 kişi hacca gidecek. Cenazeler önce bizim camimizdeki gasilhanede din görevlisi tarafından hazırlanmış. Yerimiz çok kullanışlı olmadığı için son yıllarda cenazelerimizin teçhiz ve tekfin işlemleri Pakistanlıların camisinde yapılıyor. Hazırlandıktan sonra cenaze namazını camimizde kılıyor, buradan vakfımıza ait Müslüman mezarlığına götürerek defnediyoruz. Cenazelerini Türkiye'ye götürmek isteyen vatandaşlarımız Cenaze Fonu aracılığı ile cenazelerini Türkiye'ye götürebiliyorlar."

9.5. Toronto Mevlâna Camii

Mevlâna Camii, Toronto'nun kuzeyinde North York bölgesinde 2016 yılında Nevşehirli ve Denizlili vatandaşlarımızın girişimiyle açılmış bir camidir. Toronto Mevlâna Camii olarak bilinen cami, bitişik nizam iki

katlı işyeri ve evlerin blok başında iki katlı bir mekânda, giriş katı cami olarak düzenlenmiş. Alt katta bir mutfak ve 30-40 kişinin yemek yiyebileceği bir salon ile abdesthaneler ve tuvaletler var. Caminin üst katı ise din görevlisine lojman ve hanımların namaz kılmaları ve çeşitli programlar yapabilmeleri için düzenlenmiş. Yoldan camiye açılan giriş kapısında 'Aziz Mahmud Hüdayi Vakfı Mevlâna Camii' yazısı var.

Mevlâna Islamic Foundation/Mevlâna İslam Vakfı Başkanı Ahmet Cengizhan Dereci, yaşadıkları bölgede Türkler ve diğer Müslüman milletler açısından cami sıkıntısı çekildiğini belirterek; "Bir süreden beri, cami açmak için bina arayışı içinde idik. Birkaç ay önce bu binayı bulduk. Aziz Mahmud Hüdayi Vakfı ile manevi gönül bağımız var. Büyüklerimiz, mortgage ve faize bulaşmadan bu binayı alma konusunda bize 600 bin dolar tutarında büyük bir destek verdiler. Caminin halı ve çinileri Türkiye'den geldi. Camimizi Ramazan-ı şerifin ilk teravihine yetiştirdik. Camimizin mutfağında her gün Hüdayi Aşı pişiyor ve her gün burada ortalama 70-80 kişiye iftar veriyoruz. Beş vakit namazımızı, Cuma namazlarımızı kılıyoruz. İnşallah bayrama da büyük bir kahvaltı tertipleyip, camimizin tam açılışını yapacağız (turknews, 2016)."

Diyanet İşleri Başkanlığı 2016 yılından beri camiye kısa süreli (1+1) din görevlisi gönderiyor. Bir yıldan beri Toronto Mevlâna Camii'nde görev yapan din görevlisi Osman Hisar; caminin devamlı açık olduğunu, beş vakit namazda cemaat bulunduğunu, Cuma namazlarına 150-200 kişinin katıldığını, Cuma namazı öncesinde vaaz yaptığını, hutbeleri önce İngilizce özet, arkasından Türkçe okuduğunu, bayram namazlarını yaklaşık 450-500 kişilik bir cemaatle kıldıklarını; hafta sonlarında Kur'an-ı Kerim ve Dini Bilgiler dersi yaptığını, kendisinin erkeklere, bir Hoca Hanımın da bayanlara sohbetler düzenlediğini, özellikle yabancılara Hz. Peygamberi ve İslam'ı tanıtan İngilizce ve Fransızca kitaplar dağıttıklarını bildiriyor.

9.6. Mississauga Anadolu İslam Merkezi Camii

Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Kanada'da cami merkezli din hizmeti verdiği bir diğer cami, Toronto'nun 30 kilometre güney batısındaki Mississauga'da 1990 yılında Amerika Millî Görüş Teşkilatları adına açılmış olan Anadolu İslam Merkezi'ndeki Zafer Camii'dir. Önceleri Zafer Camii olarak isimlendirilen cami, günümüzde Anadolu İslam Merkezi Camii olarak bilinmektedir. İki katlı Anatolia Islamic Centre binasının üst katı tamamen Camii olarak düzenlenmiş olup giriş katında yönetim ve çeşitli aktivitelerin yapıldığı konferans salonu, spor salonu ve eğitim için sınıflar vardır. Kültür merkezinin girişinde ve girişin altındaki mekânlarda 2008 yılında özel okullar statüsünde Türkçe, Arapça dil derslerinin de olduğu yarı özel resmi bir İlkokul ve Ortaokul (Elementary and Middle School) açılmış olup, eğitim-öğretim döneminde Toronto School Board of Education'a bağlı olarak eğitim-öğretim yapmaktadır (Education, 2008).

Bu camide din görevlisi olarak çalışan Bilal Gülmez Anadolu İslam Merkezi Camii'ndeki din hizmetlerini şöyle anlatıyor: "Ben bu camiye ilk olarak 2012 yılında kısa süreli din görevlisi olarak geldim. Şu anda ikinci defadır görev yapıyorum. Anadolu İslam Kültür Merkezi ve camisi devamlı açık tutuluyor. Cami cemaati genel olarak Arap ve diğer Müslüman milletlerden oluşuyor. %20 civarında Türk cemaatimiz var. Camimizde Cuma namazları her bir namazda yaklaşık 750 kişi olmak üzere üç defa kılınıyor. Hutbeler Arapça ve İngilizce okunuyor. Yine bayram namazları da her bir namazda yaklaşık 1000 kişiye ulaşan cemaatlerle üç defa kılınıyor. Kültür merkezimizde 750 kişinin namaz kılabilceği büyük camimizle birlikte resmi bir İlkokul ve Ortaokul var. Bunun yanında tüm vatandaşlarımıza hizmet verecek fiziki özelliklere sahip, lokanta, konferans ve spor salonları, erkek ve bayanlar için lokaller var. Eylül ayından Haziran ayına kadar eğitim-öğretim döneminde 4-6, 7-10, 11-15, 16-20 yaş gruplarına 22 hafta boyunca Cumartesi ve Pazar günleri Kur'an-ı Kerim ve Dini Bilgiler dersleri yapıyoruz. Yaz tatilinde hafta içi her gün beş hafta süreyle Kur'an-ı Kerim ve Dini Bilgiler kursu açıyoruz. Sosyal etkinliklere önem veriyoruz. Yaz kampları, Türkiye turları, umre ziyaretleri düzenliyoruz. Hafta içi ve hafta sonları 16-25 yaş grubu gençlerle spor turnuvaları, din dersleri, Türkçe dersleri yanında kültür ve tarihimize ilgili dersler ve seminerler gerçekleştiriyoruz. Yine Eylül'den Haziran ayına kadar eğitim-öğretim döneminde Cumartesi akşamları aile sohbetleri, tefsir ve fıkıh ders halkaları oluşturuyoruz. Cuma akşamları ev sohbetleri halkamız var. Hafta içi akşamları birebir ev ziyaretleri yapıyoruz. Pazar sabahları namaz sonrası hadis dersi ve kahvaltı programları düzenliyoruz. Bu sabah kahvaltılarını ayda bir aile kahvaltısı şeklinde evlerde yapıyoruz. Merkezimizde bayramlar ve bayramlaşma programları festival havasında oldukça coşkulu geçiyor. 500 kişilik çok amaçlı konferans salonumuzda konferans, seminer, düğün, taziye gibi çeşitli etkinlik ve toplantılar yapılıyor. Ayrıca hastane ve huzurevi ziyaretleri yapıyoruz. 0-2 ve 3-5 yaş bebek ve çocuklar için kreş ve bir de gençlik merkezi açmayı planlıyoruz."

9.7. Hamilton Ebubekir Camii

Toronto şehrinin güneyinde 60 kilometre mesafede bulunan Hamilton şehrinde yaşayan vatandaşlarımız 2005 yılında müstakil bir işyerini satın alarak cami olarak açmışlar. Uzun süre kendi imkanlarıyla din görevlisi bularak cami hizmetlerini yürütmeye çalışan Ebu Bekir Islamic Center yöneticileri, sürekli düzenli bir görevlinin görev yapması için 2012 yılında Diyanet İşleri Başkanlığı'ndan din görevlisi talebinde bulunmuşlar. ABD din ataşesi ve müşavirinin incelemeleri sonucu gerekli düzenleme ve şartların sağlandığı anlaşıldıktan sonra, 2013 yılında Ebubekir Camii'ne Başkanlık beş yıl uzun süreli görevli göndermiştir. Bu camide yaklaşık iki buçuk yıl görev yapan din görevlisinin ABD'de başka bir camiye nakledilmesinden sonra tekrar yeni bir görevli gelmemiştir. Kanada Diyanet Vakfı'nın uhdesinde olan camide halen Cuma, teravîh ve bayram namazları kılınmaktadır. Hafta sonları, mübarek gün ve gecelerde programlar, çocuklara ve hanımlara dönük bazı eğitim faaliyetleri yapılmaya devam etmektedir.

9.8. Windsor Camii

Windsor'da yaşayan Türkler, 1990 yılında kurdukları "Kanada Türk Kültür Derneği" adına eski bir okulu satın almışlar. Bu okulun bir bölümünü hafta sonunda çocukların milli ve dini eğitimi için okul olarak düzenlemişler. Milli bayram, önemli gün ve gecelerde kültürel faaliyet yapmak için büyük bir salon ve yanında bir mutfak oluşturmuşlar. Binanın yaklaşık üçte birine tekabül eden bir bölümü camii olarak düzenlemişler. 1995-2005 yılları arasında derneğin talepleri doğrultusunda Diyanet İşleri Başkanlığı her Ramazan ayında bir aylık süreyle görevli göndermiş. Ramazan ayını, beş vakit namaz, teravîh, Cuma, iftar ve bayram programlarıyla Türkiye atmosferinde yaşamaya çalışmışlar. Derneğin sürekli din görevlisi talepleri doğrultusunda 2006 yılı sonunda camiye uzun süreli bir din görevlisi gelerek göreve başlamıştır. İlk görevli beş yıllık görevini tamamladıktan sonra ikinci bir görevli gelerek bu camide Türk vatandaşlarına hizmet vermiştir. Cami yerleşim bölgesi dışında olduğundan vatandaşlarımız dışında diğer Müslümanlardan camiye gelen yoktur. İkinci görevlinin görevden ayrılmasından sonra üçüncü bir görevlinin gelmesi beklenmektedir. Windsor Kanada Türk Kültür Derneği Camii'nde beş yıl süreyle görev yapan ve caminin ilk din görevlisi olan Ahmet Cevdet Yedi yıldız buradaki hizmetlerini şöyle anlatıyor:

"2006 yılı Aralık ayında Kanada Türk Kültür Derneği ve mescidinde göreve başladım. Çok farklı bir coğrafyaya binlerce kilometre uzaklıktaki bir ülkeye görev yapmak üzere gitmiştim. Görev yerim kültür derneği olduğu için diğer cami derneklerinden farklılık arz ediyordu. Göreve Aralık 2006 da başladığımda dernekte yılbaşı kutlama hazırlıkları yapılıyordu. Bir an şaşkınlık yaşamıştım. Ben nereye geldim diyordum. Nihayet yılbaşı gecesi geldi çatı. Camiye gelenlerin dışında pek kimseyi tanımıyordum. Kendi kendime ne yapmam gerektiğinin muhasebesini yapıyordum. Şu kararı vermiştim; programın başında gideyim, kendimi tanıtayım, yılbaşlarını kutlayayım ve izin isteyip çıkayım. Düşündüklerimi eyleme geçirmiştim. Burada yaşayan Türklerin sosyolojik yapısı çok farklı idi. Namaz kılanlar olduğu gibi, namaza hiç gelmeyen kişiler de vardı. Din görevlisine ön yargılı olanlar, hiç karşılaşmak istemeyenler, hatta din görevlisiyle karşılaşmaktan korkanlar bile vardı. Benim bu tavrım bütün ön yargıları kırmıştı. Şu mesajı vermiştim. Sizinle iletişim kurabilir, rahatlıkla oturup sohbet edebilirim. İngilizce kursuna giderken, bir bayanla tanıştırdım. O da kursa geliyordu. Bana çekinerek ben aleviyim dedi. Ben de olsun Alevi de insan, oturup konuşmamızın önünde hiçbir engel yok dedim. Daha sonra bana şu itirafta bulundu. Ben sizin geleceğinizi duymuştum. Ama sizinle konuşmaktan korkuyordum. Günler geçtikçe biz ailece bu hanımın evine gittik, onlar bize geldiler iletişimimiz dönene kadar devam etti. Beş sene süresince halkın her kesimiyle (büyük-küçük, kadın-erkek) aralıksız Kur'an eğitimi, dini bilgiler, tefsir, hadis, fıkıh, çocuklarla Türkçe dersleri devam etti. Derneğimiz yerleşim yerine 15 km uzak olduğunda vakit namazları kılınıyordu. Evimin yakınında görevlisi olmayan bir mescit vardı. Zaman zaman oraya giderek namaz kıldırıyordum. Türklerden bazıları da oraya gelip namaz kılıyordu. İlk zamanlar çocuklarla dernekte hafta sonları dersler yapıyorduk. Daha sonra çocukların gelmesi zorlaşınca hafta boyunca çocuklarla randevulararak evlerinde bire bir ders vermeye başladım. Bu durum dönene kadar devam etti. Erkeklerle akşamları, bayanlarla da gündüzleri derslerimiz devam etti. Sosyal faaliyetlerimiz görev süresince devam etti. Spor faaliyetleri. Zaman zaman piknikler. Dini ve Milli gecelerde yemekli programlar. Ramazan ayında iftar programları. Kanada'dan ilk defa Diyanet İşleri Başkanlığı ile hac görevini ifa etmek üzere hacılarımıza rehberlik ettim. Diyanet Vakfı aracılığı ile kesilmek üzere vekaletle kurban bağışları yapılmasına yardımcı oldum. Vefat eden vatandaşlarımızın gerek cenaze defin işlemlerinin gerçekleştirilmesi gerek acılarının

dindirilmesi konusunda yardımcı oldum. Son olarak Windsor'dan dönerken en azından yavrularımızın dinlerinden ve kültürlerinden tamamen habersiz olmalarının önüne geçildiğine inanıyorum.”

9.9. Edmonton Sultanahmet Camii

1967 yılında Almanya'dan Edmonton'a gelerek yerleşen Kahyaoğlu ailesi, Edmonton'un küçük köy gibi bir yer olduğunu, ancak 3-5 Türk ailesinin bulunduğunu belirtiyor. Zamanla Türk nüfusunun Edmonton'da çoğalmasıyla 1976 yılında "Turkish Canadian Society of Edmonton (TCS)" derneğini kurarlar. Dernek, kendi binasında çeşitli kültürel, eğitimsel ve dini etkinlikler düzenler. Türkiye'den gelen göçmenler arasındaki çeşitlilik arttıkça bazı gruplar kendi dernek ve kurumlarını oluşturmaya başlamalarına rağmen TCS, Edmonton'daki tüm etnik, dini ve sosyo-ekonomik Türk gruplarını bir arada tutma hedefinden ayrılmadığını ve bu konuda kararlı olduğunu belirtmektedir (TCS, 2001).

1976 yılında kurulan Edmonton Türk-Kanada Derneği (TCS) binasında zaman içinde küçük bir mescit oluşturulmuştur. Yine bu mescitte Cuma ve Bayram namazları kılınmaya başlanmıştır. Bu mescitte dini ibadetlerini yapmaya çalışan vatandaşlarımız, yeni müstakil bir cami açmak için 2015 yılında 'Türk-Diyanet Kültür Derneği'ni kurmuşlardır. Edmonton'un Batı yakasında yeni bir cami inşa etmek için çalışmaya başlayan dernek, 2019 yılında bu derneği vakfa dönüştürmüştür. Yeni kurulacak caminin ismine işaretle yeni vakfın ismini de "Edmonton Sultanahmet Camii Vakfı" olarak tescil ettirmişlerdir (Bluemosque, 2015). Derneğin talebi üzerine Diyanet İşleri Başkanlığı'nın gönderdiği din görevlisi iki yıl önce Edmonton Türk-Kanada Derneği'ndeki mescitte göreve başlamıştır. Mescit, Cuma, teravih, bayram namazlarıyla diğer dini gün ve gecelerde bütün vatandaşları bir araya toplayan bir mekân haline gelmiştir. Din görevlisi, dernek salonunda eğitim-öğretim dönemi boyunca Ekim ayından Haziran ayına kadar açılan hafta sonu okulunda Din Kültürü Ahlak Bilgisi dersleri vermektedir. Ayrıca mescitte yetişkin erkek ve bayanlara Kur'an-ı Kerim dersleri yapmaktadır. Din görevlisi, derneğin yıllık etkinlik programı olarak belirlediği ve bir takvim (Events-calendar, 2018) çerçevesinde icra ettiği bütün dini ve milli programların icrasında görev almaktadır.

9.10. Vancouver Diyanet Camii

Vancouver 6 bin civarında Türk vatandaşının yaşadığı tahmin edilen, Kanada'nın en batısında ılıman, çok sayıda turist çeken, büyük bir sanayi, ticaret ve liman kentidir. Buradaki vatandaşlarımız cami açmak için 2017 yılında 'Kanada Türk Eğitim ve Kültür Vakfı'ni kurmuşlar. Geçici olarak iş yeri olan iki katlı bir binanın üst katındaki 100 metrekarelik bir mekânı cami olarak düzenlemişlerdir. Diyanet İşleri Başkanlığı'ndan talep ettikleri din görevlisinin gelmesiyle camiyi 2017 yılı haziran ayında hizmete açmışlardır. Mülkiyetine sahip olunan müstakil bir cami açmak için bina satın alma çalışmaları devam etmektedir. Şu anda camide din görevlisi olarak çalışan Ahmet Cazır, yürüttüğü cami merkezli din hizmetlerini ve sosyo-kültürel faaliyetleri yazılı olarak şu şekilde anlatmıştır:

"Camimizde günde beş vakit namazlar düzenli kılınmaktadır. Cuma namazlarına 40-50 civarında vatandaşımız katılıyor. Diğer Müslümanlardan da Cuma namazına katılanlar var. Cuma namazı öncesinde vaaz yapıyorum. Hutbeleri Türkçe ve İngilizce özet olarak iki dilde okuyorum. Bayram namazlarına yaklaşık 150-200 kişi katılıyor. Şu anda camimiz yeterli olmadığı için iklim şartlarına göre bayram namazlarını açık havada parkta ya da kültür merkezimizde kılıyoruz. Bayram namazından sonra camide bayram kahvaltısı programı yapıyoruz. Öğleye doğru döner ya da kebab ikramıyla toplumumuza gurbette bayram coşkusu yaşatmaya, memleket atmosferini yaşatarak, gurbet hüznünü gidermeye çalışıyoruz. Camimizin vakfı çocuklara bayram harçlığı ve çeşitli hediyeler dağıtıyor. Buradaki toplumumuz Ramazan ayında camimiz tarafından organize edilen iftar yemeğinde her akşam bir araya geliyor. Yine Çanakkale Zaferi, 15 Temmuz Şehitlerini Anma, Camiler ve Din Görevlileri Haftası programları gibi programları büyük katılımlarla yapmaya çalışıyoruz.

Camimiz kadın-erkek sohbet yapmaya elverişli olmadığı için Cumartesi akşamları ben erkeklerle sohbet programı yapıyorum. İki haftada bir Cuma akşamları da eşim kadınlara sohbet toplantısı yapıyor. Sohbet programlarında sorulu-cevaplı dini bilgiler dersi yapıyoruz. Yine eşim her hafta Cumartesi günleri Kur'an-ı Kerim ve ilmi dersleri yapıyor. Çocuklar için hafta içi Salı-Çarşamba, hafta sonu Cumartesi-Pazar günleri düzenli Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler dersi yapıyorum. Her hafta Çarşamba akşamı 17-25 yaş arası gençler için sohbet programı düzenliyorum. Çocuklar ve gençler için çeşitli gezi ve spor aktivitelerinin olduğu programlar yapmayı düşünüyoruz. Çocukların Türkçe eğitimleri için uygun bir öğretmen bulunduğu camide Türkçe dersi başlatacağız. Ayrıca Türkçe, Matematik ve Din Kültürü derslerinin yapılacağı düzenli bir hafta sonu okulu açmayı planlıyoruz. Dini gün ve geceler için büyük salon kiralarak orada salon programları

yapıyoruz. Vatandaşlarımızın davet ettiği sünnet, nişan, düğün gibi tören ve programlara din görevlisi olarak katılıyorum. Dini nikah kıydırmak isteyen vatandaşlarımızın dini nikahlarını kıyıyorum. Milli gün ve bayramlarda Türkiye Cumhuriyeti Vancouver Başkonsolosluğu'nun ya da 1960'lı yıllarda kurulmuş olan diğer Türk derneğinin düzenlediği programlara din görevlisi ve cami yönetimi olarak katılıyoruz. Hasta olan vatandaşlarımızı hastanede ya da evinde dernek yöneticileriyle birlikte ziyaret ediyoruz. Vefat eden vatandaşlarımızın cenazelerinin gasilhanesi olan camilerde yıkanmasına, teçhiz ve tekfin işlemlerinin yapılmasına katılıyorum. Buraya defnedilen vatandaşlarımızın defin işlemlerini bizzat yapıyor, kabir başında Kur'an okuyorum. Definden sonra camide ya da cenaze evinde taziye programı düzenliyoruz. Cenazelerini Türkiye'ye götürmek isteyen vatandaşlarımıza rehberlik ediyor, nakil için gerekli resmi ve dini işlemlerin yapılmasına yardımcı oluyoruz."

10. Sonuç

Diyanet İşleri Başkanlığı, 1990 yılında bir din görevlisiyle Toronto Pape camiinde başladığı din hizmetini genişleterek ve Kanada'daki varlığını kurumsallaştırarak devam ettirmektedir. Kurumsal olarak Toronto Din Ataşeliği ve Kanada Diyanet Vakfı aracılığıyla cami hizmetleri yanında kurumsal din hizmetlerini de büyütmektedir. Kanada, 1970'li yıllardan beri çok kültürlülük politikası uygulayan, asimile etme politikası uygulamadığını, farklılıkları onayladığını sürekli vurgulayan bir ülkedir. Bundan dolayı her türlü etnik kimliğe, dile, kültüre ve dine eşit ve açık olduğunu dile getirmektedir. Bütün bunlara rağmen Kanada'da yaşayan Türk göçmenleri ve çocuklarının karşı karşıya kaldığı kültür ve değerler çatışması eskiden beri devam etmekte olan bir problemdir. Bu probleme çözüm arayışı içinde olan Müslüman toplumlar gibi Kanada göçmeni Türk toplumu da 1990'lı yıllardan itibaren Kanada'nın çeşitli bölgelerinde camiler açmışlardır. Türkiye'deki değişik cemaat ve grup mensubu birçok dernek yöneticisi vatandaşımız, açtıkları camilerde bağlı oldukları dini grup anlayışının izdüşümünü Kanada'da yaşatmaya çalışmışlardır. 2010 yılından itibaren bu dernek ve vakıfların Diyanet İşleri Başkanlığından din görevlisi talepleri artmıştır. Bu durum yurtdışındaki vatandaşlarımızın Diyanet İşleri Başkanlığı'nın sunduğu din hizmetlerine güveninin her geçen gün artmakta olduğunu göstermektedir.

Toplumun sosyal bir kurumu olan cami, çeşitli ibadet ve yaygın din eğitimi hizmetleriyle işlevsel bir kurumdur. Özellikle Kanada gibi vatandaşlarımızın azınlıkta yaşadığı, dini ve milli kimlik problemiyle karşı karşıya oldukları gurbette caminin bir ibadethane ve dini eğitim merkezi olmaktan daha öte bir işleve sahip olduğu görülmektedir. Kanada'da caminin kurs, kitabevi, kütüphane, okul, çay ocağı, lokal, bakkal, market gibi çok yönlü işlevleri; düğünlerin, konferansların, çeşitli sergilerin, hanımlar ve gençler için çeşitli dil ve beceri kurs ve eğitimlerinin yapıldığı sosyo-kültürel ihtiyaçları karşılayan bir kültür ocağı olduğu kabul edilmektedir. Bu camilerde görev yapan Diyanet İşleri Başkanlığı din görevlileri gurbetteki vatandaşlarımız arasında hiçbir ayırım gözetmeden vatandaşlarımızla ve çocuklarıyla iç içe, onların dini ve kültürel gelişmelerini sağlamaya çalışırken Kanada resmi makamları nezdinde de oradaki toplumun ve Türkiye'nin dini ve milli temsilcisi konumunda kabul edildiği görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akpınar, Salih (2015). *Kanada Müslümanları*. İstanbul: İHH İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi, ss. 1-24.
- Coştu, Yakup & Ceyhan, M. Ali (2015). DİTİB'in Din Eğitimi Faaliyetleri Üzerine Bir Değerlendirme. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Y/S. 8/1, ss. 39-51.
- Çekin, A (2014). *Yurtdışında Yaşayan Gençin Dünyasında Cami*. Cami ve Gençlik. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, ss. 113-121.
- DEİK (2015). *Kanada Ülke Raporu*. İstanbul: Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu.
- Dursun, Davut (2001). Ülkede (Kanada'da) İslamiyet. *TDV İslam Ansiklopedisi*, (c. 24, ss. 292-293), İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Günay, Ünver (2017). *Din Sosyolojisi*. İstanbul: İnsan Yayınları.
- Kalfa, Turan - Major, G. P. - Mengi, G. - Özçürümez, S. - Yurtçu, Aydın (1999). *Kanada'ya Nasıl Gelinir?*. Montreal.
- Köylü, Mustafa (2008). *Din Hizmetlerinde Çağdaş Yönelimler ve Faaliyetler -ABD ve Kanada Örneği.. 1. Din Hizmetleri Sempozyumu, 3-4 Kasım 2007*, Diyanet İşleri Başkanlığı. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları. C. I., ss. 524-541.
- Önkal, Ahmet - Bozkurt, Nebi (1993). Cami. *TDV İslam Ansiklopedisi*, (c. 7, ss. 46-56), İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Palalı, Selahattin (2019). *Perfect Gazete (Eylül-2018)*. Vol:2, No: 9, s. 4-5.
- Şentürk, Recep (2001). Kanada. *TDV İslam Ansiklopedisi*, (c. 24, ss. 292-293), İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Kendileriyle Görüşme Yapılanlar ve Bilgi Alınanlar: Adem Atalay (Yunus Camii Din Görevlisi); Yılmaz Ekinci (Montreal Yunus Camii ve MTC Başkanı); Ahmet Fuat Şahin (Kanada'daki Son Osmanlı); Ammar Orhan Arslan (Davet Camii Din Görevlisi); İsmail Yıldız (Yunus Camii Eski Dernek Başkanı); Kamil Güler (Yunus Camii İlk Din Görevlisi); Sabit Kurt (Pape Camii Din Görevlisi); Selahattin Palalı (Pape Camii'nin Kurucularından); Süleyman Aydın (Ottawa Diyanet Camii Din Görevlisi); Ahmet Cevdet Yediylıdız (Windsor Camii İlk Din

Görevlisi); Ahmet Cazır (Vancouver Diyanet Camii Din Görevlisi); Bilal Gülmez (Zafer Camii Din Görevlisi); Osman Hisar (Mevlana Camii Din Görevlisi).

Online Kaynaklar

- <https://www.diyaret.tv/diyaret-isleri-baskani-prof-dr-ali-erbas-yurtdisinda-gorev-yapacak-din-gorevlilerine-hitap-etti> Erişim: 16.07.2019
- <http://www.tr.wikipedia.org/wiki/Kanada> Erişim: 28.08.2019
- https://en.wikipedia.org/wiki/Religion_in_Canada#Islam Erişim: 30.07.2019
- https://en.wikipedia.org/wiki/Demographics_of_Canada Erişim: 30.08.2019
- https://tr.wikipedia.org/wiki/Expo_%2767 Erişim: 25.07.2019
- <http://www.anewlife.ca/alrashid> Erişim: 30.07.2019
- <https://bpakman.wordpress.com/turk-dunyasi/turk-esirlerin-yurek-burkan-drami/kanadali-esirurkleri/> Erişim: 30.07.2019
- <https://www.haberler.com/kanada-nin-ilk-turk-ve-musulman-mezarligi-ihya-6182222-haberi/> Erişim: 30.07.2019
- <https://www.turkrehber.ca/blogs/detail/kanada-turk-nufusu/> Erişim: 31.08.2019
- <https://www.diyaret.be/kurumsal/hakkımızda/> Erişim: 09.07.2019
- <https://diyanet.nl/kurumsal/kurulus-ve-tarihce/> Erişim: 09.07.2019
- <http://diyanet.se/icerik/tarihce> Erişim: 09.07.2019
- <http://www.ditib.de/default1.php?id=5&sid=8&lang=en> Erişim: 09.07.2019
- <http://www.danimarkatdv.org/icerik/ilcemiz> Erişim: 09.07.2019
- <https://www.ditib.fr/> Erişim: 9.07.2019
- <https://diyanetamerica.org/about-us/what-is-dca/> Erişim: 9.07.2019
- <https://diyanet.ch/tarihce/> Erişim: 09.07.2019
- <https://www.diyaret.org.uk/kurulus-ve-amaci/> Erişim: 9.07.2019
- <http://www.diyaret.no/icerik/tarihce> Erişim: 09.07.2019
- <https://avustralyadiyanet.org.au/> Erişim: 09.07.2019
- <https://www.ic.gc.ca/app/scr/cc/CorporationsCanada/fdrlCrpDtIs.html> Erişim: 09.07.2019.
- <http://www.tarihhaber.net/kanada-mount-hope-mezarliginda-savas-kurbani-turkler> Erişim: 22.06.2019
- <https://turkishcanada.org/mount-hope-mezarliginda-turk-bolumu> Erişim: 22.06.2019
- <https://forumusa.com/amerika-usa-amerika-birlesik-devletleri/kanadanin-i-dunya-savasinda-tehcir-edilen-turkleri> Erişim: 22.06.2019
- https://www.internmentcanada.ca/PDF/articles/An_Early_Muslim_Community.pdf Erişim: 22.06.2019
- <http://www.perfectgazete.com/selahattin-palali-basarinin-sirri-azimle-calismak/> Erişim: 05.07.2019
- <http://www.papcam.com/tarih.php>; Erişim: 07.07.2019.
- <http://www.davetvakfi.org/activites.php> Erişim: 31.07.2019
- <https://www.ebu-bekir.com/> Erişim: 02.09.2019
- <https://www.kanadaturkvakfi.ca/kanada-turk-egitim-kultur-vakfi-turk-cami/> Erişim: 02.09.2019
- <https://www.facebook.com/TurkishCanada/> Erişim: 02.09.2019
- <https://www.memurlar.net/haber/664876/turkiye-maarif-vakfi-kanada-da-okul-ve-yurt-acacak.html> Erişim: 02.09.2019
- [http://www.turkishcanadiansociety.ca/About-Us-\(Hakkmzda\)](http://www.turkishcanadiansociety.ca/About-Us-(Hakkmzda)) Erişim: 06.09.2019
- <https://www.edmontonbluemosque.com/about-us> Erişim: 06.09.2019
- <http://www.turkishcanadiansociety.ca/events-calendar> Erişim: 06.09.2019
- <https://www.kanadakulturmerkezi.com/kanada-nufusu-ne-kadar.html> Erişim: 08.09.2019
- <http://turknews.ca/hudai-yolu-kanadaya-uzandi> Erişim: 29.09.2019
- https://tr.wikipedia.org/wiki/Kanada_demografisi Erişim: 08.09.2019
- <http://anatoliacentre.ca/education/maingate-academy/> Erişim: 29.09.2019